

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik havonta.

Szerkeszti:
SCHULMANN ADOLF

Előfizetési ára egy évre 200.000 K.
Egyesületi r. tagok a lapot tag-
illetményük fejében
díjtalanul kapják.

TARTALOM: A gyógypedagógiai tanárok IV. országos értekezlete. (*Schulmann Adolf.*) — A siketnémák megszólaltatása az anyaiskola nyomdokán. II. (*Éhling Jakab.*) — Tanterv-vázlat a siketnémák intézeteiben rendszeresített előkészítő osztályok részére. (*Ehling Jakab.*) — Első intézetközi tornaversenyünk. (*Sturm József.*) — A siketnémák szegedi intézetének jubileuma. — A mi gyászunk. — Hivatalos rész: Akormányzó köszönete. Szegedi közgyűlésünk. — Tartalomjegyzék.

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában! Amen.

A gyógypedagógiai tanárok IV. országos értekezlete.

(1926. november 6.)

A gyógypedagógiai tanárság évek óta komoly és szívós küzdelmet folytat, hogy egyrészt teljesen leromlott anyagi helyzetének a javítását érje el, másrészt pedig, hogy általában a többi állami státushoz képest méltányos és igazságos anyagi és erkölcsi elbírálásban részesüljön. A küzdelmes, de jogos törekvés hosszú évek óta folyik, idáig azonban sajnós alig számbavehető eredménnyel. Státusunk általános és gyökeres rendezése, az előrehaladás biztosítása, a gyakorló és megbízott tanárok kinevezése, a szolgálati idő és nyugdíj kérdése, mind oly súlyos problémák, hogy azoknak megoldatlanul való maradása emésztő gondként nehezedik a mélységes és nehéz pedagógiai munkát végző tanárságunk lelkére, szervezetét sorvasztja, az ifjabb generációnak a jövőbe vetett hitét csökkenti, sőt, más pályára való elhelyezkedésre készíti. És ez utóbbi igen szomorú tünet, mert oly ifjabb

szakerők hagyják el az áll. gyógypedagógiai tanári pályát, amely pályán már állást kaptak, egyszer elhelyezkedtek: holott csonka Hazánkban a tanult ember elhelyezkedése rendkívül nehéz és boldog lehet az, akinek sikerült valahol egyszer elhelyezkednie. A tanárság általános megmozdulása, a szanálási időszak befejezte, a kartársak hangulata, méltányos anyagi és erkölcsi elbíraltatás eléréseért való jogos és köteles törekvés készítette tanárságunkat a IV. országos értekezlet megtartására. Az orsz. értekezlet a budapesti áll. siketnéma-intézetben tartatott meg és azon a fővárosi kartársak teljes számban, a vidékiek is impozánsan voltak képviselve, úgy hogy az értekezleten az egész státusnak mintegy 80%-a vett részt, ami élénk bizonyossága annak, hogy a törekvés jogossága oly mélységes és mindenkit átható, hogy tanárságunk jogos és köteles törekvései-

nek az esetleges sikertelensége ép oly átható bánatot szülné, amely károsítaná az egyént, a munkást, a családot és az oly szépen fejlődő ügyet és vele sok ezer szerencsétlen ember-társunkat.

Az országos értekezlet komoly és nivós keretek közt folyt le, dacára annak, hogy a kartársak felszólalásai mélységes keserűséget árultak el. De a gyógypedagógiai tanárság bizik abban, hogy kitartó és becsületes munkájának és törekvéseinek végül mégis meglesz az eredménye; hitét erősíti kultuszminiszterünk Ó Excellenciájának több ízben kifejtett megértő jóakarata és az ügy megbecsülése az illetékes tényezők részéről.

Az országos értekezletet Herodek Károly elnök nyitotta meg. A magyar Hiszekegy elmondása után melegen köszöntötte ügyosztályunk főnökét Huszka Jenő dr. miniszteri tanácsost és Hoór Károly dr. miniszteri osztálytanácsost. Az országos értekezleten résztvett még Klug Péter orsz. szakfelügyelő, Tóth Zoltán tanárképzőint. igazgató.

Herodek elnöki megnyitójában hálás kegyelettel parentálta el néhai Elgri Nagy János nemzetgyűlési képviselőt, aki lelkesen és fáradhatatlanul támogatta mindenkor törekvéseinket. Ismertette a végrehajtó-bizottság munkáját és az értekezlet összehívásának indító okait. Puhá László előadó ezután határozati javaslatot terjesztett elő, melyet a nagygyűlés hosszú és beható vita után főpontjaiban egyhangulag elfogadott. Végül következett a végrehajtó-bizottság megválasztása. Elnök újból Herodek Károly lett, alelnökök: Éltes Mátyás és Istenes Károly, előadó: Puhá László, titkárok: Schulmann Adolf, Szabó Károly és Lett József, jegyzők: Magyar László és Szlavkovszky Endre. A tisztikaron fülül a végrehajtó-bizottságba delegáltatott: Szabady Géza, Karnay Árpád, Schannen Péter, Lengyel

Gyula, Zsenathy Dezső, Hochrein Lajos.

A határozati javaslat, amelyet kérelem alakjában és kellően megindokolva terjeszt a végrehajtó-bizottság a nagygyűlés nevében a kultuszminiszter ur elé, így szól:

»1. Méltóztassék a gyógypedagógiai tanárok státusát — az V. fizetési osztály megnyitása mellett — Excellenciád által 1923. évi 102.322. sz. ügyiratban elvileg már elfogadott széniumos előlépési rendszer szerint, a közszolgálatban eltöltött idő teljes beszámításával rendezni;

2., — amennyiben kérelmünk elvi, vagy pénzügyi okokból most megvalósítható nem volna — státusunkat olyképp rendezni, hogy a létszám 10%-ka a VI-dik, 30—30%-ka pedig a VII-dik, VIII-dik, illetőleg a IX-dik fizetési osztályba soroltassék, a X-dik fizetési osztály pedig csak a kezdő tanárok részére, de azoknál is legfennebb 3 évi szolgálati idő tartamra hagyassék meg;

3., a multban biztosított és a tanároknak a jelen nemzetgyűlés által is határozatilag elismert jogát, az ötödéves korpótlékot visszaállítani;

4., az érdemes és hosszabb szolgálata gyógypedagógiai tanároknak úgy, mint az már minden más iskolatípus tanárainál is megtörtént, az igazgatói címet, valamint a tanári státusok színvonalának emelése céljából — a nem tanári státusokban szokásos magasabb fizetési osztály jellegét az egyenlő elbírálás alapján megadni;

5., az igazgatói pótlékot méltányosabb összegben megállapítani;

6., az okleveles és osztályvezetésre beosztott — de csak ösztöndíjjal alkalmazott ideiglenes tanárokat kegyesen kinevezni;

7., a teljes nyugdíjra megkivántató szolgálati időt leszállítani, illetőleg azt 35 évben megállapítani.

Schulmann Adolf.

A siketnémák megszólaltatása az anyaiskola nyomdokán.

Irta: Ehling Jakob.

(Folytatás.)

Némelyik siketnéma valami különös hangzásu magas „m“-et mond, mindamellett hogy az ajkai elég lazán vannak egymáson, az inyvitörla le van eresztve, hiszen az orrüreg rezonálását is halljuk. Ennek az oka köztudomásulag az, hogy a gyermek — az ajkaktól jóval hátrább — a nyelv tövével a légyszájpadlásnál is csinál zárlatot. Ezért aztán nem mehet a levegő a szájüregbe, hogy azt s vele együtt az ajkak is megrezegtesse. Sokakat láttam már e hibával bajlódni, anélkül, hogy segíteni tudtak volna rajta. Pedig egyszerű a módja. Az imént említett papirlemez beteszem a tanuló szájába úgy, hogy annak nyelvén nyugodjon végig. A gyermek most már nem emeli fel a nyelv gyökét, mert a rajta lévő papir csiklandozná a légyszájpadlást s ezért nem is mondhatja a fenti rossz „m“-et. A szájba tett papirtekerics is ugyanezt a célt szolgálhatja. Az ilyen játékszerű segéd-eszközökkel bátran élhetünk, mert nem jár kellemetlen érzés a nyomukban. Tudom előre, hogy egyik-másik kartársam azzal válaszol, mire való az ilyen komédiázás, lenyomom ujjammal a nyelvgyökét s el van intézve a dolog. Igen, elintézte a jó „m“ lehetőségét is, mert ezzel az erőszakoskodással még súlyosbitotta a hibát, mivel a nyelvnek még nagyobb reakcióját váltotta ki.

Arra is van eset, hogy rendes „m“ helyett túlságosan erős „m“-et mond a növendék „b“ végződéssel (mbamba, mama helyett). Ilyenkor az a baj, hogy kellenél erősebb zárlatot képez az ajkakkal. Tehát arra figyelmeztetjük a némát, hogy ne szorítsa annyira össze az ajkait, ejtsen nyugalommal hosszú „m“-et s erről ne hirtelenül, hanem lassan menjen át az „a“-ra. Ha a „mama“ szó „a“-jára is áterjedne az orrhang, mondassuk felváltva a „papa“ és a „mama“ szavakat s magától jön rendbe a hiba. Szükség esetén érzékeltethetünk is.

Az „m“ biztosítása céljából jól begyakoroljuk a: „baba pá“, „mama pá“ mondatokat. A halló kised is addig gügyög, próbálgat, tehát gyakorol, amig fülének tetszően eltalálja a hibás hang helyes kimondását, anélkül, hogy tudná mi a hiba oka. Így kell annak mennie a mi növendékeinknél is, csak hogy itt az ellenőrzés munkáját — a siketnéma hiányzó hallása helyett — a tanár éber füle végzi. A tanár észreveszi a hibát s megfelelő gögicséléssel addig próbálgat, míg a növendék a helyes kiejtést eltalálja és megszokja. A tanárnál lehet, sőt kell is, hogy tudományon alapuljon a néma megszólaltatása, de tanítványainknál nem a tudástól, hanem az eltalálás ügyességétől függ a kiejtés. Sajnos, de még ma is vannak olyan szakemberek, akik nasalizálás alkalmával felynomják a gyermek inyvitörliját és megkövetelik most már, hogy a tanuló maga is tudatosan emelje azt fel.

Az „m“ után, a 11. hét végén, minden aggodalom nélkül vehetjük fel az „n“-et és pedig „nap“ szóban. Ebben a „p“-nek az „a“ hangzása közben történő beidegzése megakadályozza azt, hogy az orrhang esetleg áthúzódjon az „a“-ra.

Az „n“ kimondásánál a nyelv hegye egész szélességében ugyanazt a zárlatot képezi, mint a „t“-nél, illetve a lazább zárásu „d“-nél. A lebecsájtott inyvitörla mellett a zöngésített levegő az orron át ömlik ki, miközben a szájür elzárt részének levegője is együtt rezeg az orrüregével. Érzékeltetését a gégen s ha szükséges az orron is végeztetjük.

Egyesek nemcsak a nyelv hegyének a teljes szélével, hanem ezzel együtt a nyelv elejének a hátával képeznek zárlatot a szájpadrásnál; máskor meg a zárlat nyitásakor „d”-t is hallunk. Első esetben az a hiba, hogy a rossz zárlat miatt megkisebbedett szájür rezonanciája nem elég öblös s ezért furcsa magas „n”-et, „ny”-et hallunk; második esetben pedig a zárlat megnyitását nem lassan, átmenetileg végezte, hanem hirtelenül. Minkét esetben lassan, nyugodtan megyünk át az „m”-ről az „n”-re s helyre jön a hiba (mamanap, m—n). De még sikeresebb a „mamama”, „nanana” gagyogással a javítás; hacsak fél zárlatot csinál a nyelvvel s „nlap” hangzik vagy a zárlatot részekben oldja fel.

12. hét. Az „n” tiszta begyakorlására, illetve az „m—n” elhatárolására igen alkalmas „a mama nevet” mondat, Hozzá vesszük még „a tata nevet”, „a baba nevet” mondatokat, amelyek valósággal fellillanyozzák a gyermeket.

Ezen a héten tanítjuk még a „g” hangot is, a „fogam” szóban, Magára képezetten a legnehezebb hangok közül való, de magánhangzóval kapcsolatosan nem okoz nagyobb munkát, ha jó a „b—d” és „baba, dadada, gagaga” gőgicséléssel előkészítjük. Azonban minden első osztályban akad egy-egy, akivel hosszabb időn át kell gyakorlatozni, míg beérik a „g”, de azért nem indokolt az egész osztállyal vesztegetni.

A „g” képzése nagyban megegyezik a „k”-val, csak hogy a zöngés, levegő gyöngébb nyomásának megfelelően lazább a zárlat és ezért az elpattantás sem lehet olyan erős. Hibái, bajai, javítási módjai azonban több gondot okoznak, mint a „k”-nál. Ezért sohse magára, hanem fentebbi módon tanítsuk meg a „g”-t. Legtöbb esetben nem elég zöngés a „g”. Én nem is erőltetem ezt az első alkalommal, mert ha kellően figyelünk rá, lassankint helyre jön ez magától, míg ha erőltetjük, nehézkes, döcögős „g”-t teremtünk. „Gy”-félét is mond gyakran a néma, mert a zárlat felállítása nagyon elől történt. Ezért sokan marokba fogatják a siketnéma gégejét és figyelmeztetik, hogy jó hátra képezze a „g”-t. Most meg jó igyekezetében tulságosan hátra csinálja meg a zárlatot és a nyelv gyöke nem képes az elpattantást rendesen elvégezni s ezért zöngés „ch”-t mond, vagy az orron át szabadítja ki az elfojtott zöngét. A legtöbb rossz „g” az erőltetéstől ered, ezért ne érzékeltessünk itt sem marokkal, hanem csak a gége-re tett mutatóujjal és a kézfejen. Ha „gy”-szerűen ejtette a „g”-t, vagy zöngés „ch”-t mondott a gyermek, térjünk vissza a „kapa” szóra, illetve „kakaka” gyakorlatra s ezután a „gagaga” gőgicselésből a „fogam” szóra. Az orrhangzós „g” ellenszerűen gyakoroljuk előbb jól be a „kefe” „kapa” szavakat egészen rövid magánhangzó ejtéssel, mert itt a nyelv és a lágyiny petyhüdtsége az alap ok.

Általában azt mondhatjuk, hogy a „p-t-k; b-d-g” közt szoros kapcsolat áll fenn nemcsak a képzés módjában, hanem a hibák javítása tekintetében is. A szóvégi „b-d-g” inkább lehet zöngétlen, mint fojtott zöngéjű.

13. hét. Az „sz” egyike azon hangoknak, amelyeket a siketnéma könnyen tanul, de nem igen tart meg, mert képzésénél csak kis mértékben működik közre az izomérzés. „Szemem” szóban, kezdő hangként éppenséggel nem nehéz, sőt könnyebben megy, mint magára képeztetve, mert itt nem erőlködik, mivel a szó további részeinek a kimondásához is gondoskodnia kell levegőről. „Szeszeszesz” előgyakor-

lattal vezetjük be. Furcsának tetszik első pillanatra, hogy 3—4 „sz“-et mondjon előbb, mint egyet. A gyakorlat azonban igazolja eljárásunk helyességét. Ha egy „sz“-et mondatok a gyermekkel, akkor a nagy buzgóságban legtöbbször elzárja nyelvvel a levegő útját vagy pedig egyszerre szoritja ki, ami semmiképpen sem „sz“, mert mentől könnyebben és kevesebb levegővel képzi ezt a hangot, annál jobban közelíti meg a normálist.

Képzésénél a fogak közti távolság a lehető legkisebb, körülbelül $1\frac{m}{m}$. A gyermekekkel úgy őriztetem ezt ellen, hogy valamelyik ujjuk körmével végig húzatos a két fogsor közt. Az ajkak nincsenek széjjel húzva, hanem csak annyira vannak a metszőfogak táján egymástól (kb. $\frac{1}{2}\frac{m}{m}$ -re), hogy a metszőfogak élein megerősödött neszként kisurruló levegőnek útját ne állják, annak élességét ne tompítsák. Ezért felesleges a szájszegletek széthúzása s az ajkak egymástól való nagy távolsága, ami csak tévútra vezet a gyermeket, mert az ajkaknak itt semmi szerepük nincsen és az erőltetés legfeljebb a nyelv helytelen beállítását vonja maga után. A nyelv hegyének széle az alsó metszőfogak mögé illeszkedik úgy, hogy $1-2\frac{m}{m}$ -nyire lejjebb legyen annak éleitől, míg oldalszélei felemelkednek a felső szem- és zápfogakhoz s így előre keskenyedő vájulatot alkot. E csatornán át ömlik a metszőfogak széleihez a kifelé tóduló, zöngé nélküli levegő, amikor az „sz“-t jellemző éles neszt halljuk,

Gyakran igen gyenge a siketnéma „sz“-sze, mert az ajkak túlságos fel- és széjjelhúzásával a nyelvet is annyira megfeszíti, hogy egyrészt alig van vájulat, másrészt pedig a metszőfogaknál a szűkületet majdnem teljesen elzárja s így csak igen kevés levegő bír ott eltávozni, hogy sűrűlódásával sziszegést okozzon. Ilyenkor arra figyelmeztetjük a tanulót, hogy permetezve bocsásson ki a levegővel együtt kevés nyálát, ami csak úgy lehetséges, ha megvan a kellő vájulat és a megfelelő rés. Mások egészen tompa neszt hallatnak, mert a fogak távol vannak egymástól. E nagy résen kiömlő, kevés mennyiségű levegőnek olyan tág az útja, hogy szorulással nem sűrűlódhatik, ezért a megfelelő közelségbe hozatjuk a két fogsort. Megtörténik az is, hogy a nyelv hegyét egészen az alsó metszőfogak húsához húzza le, ezáltal a vájulat nagyobbodik, több levegő is ömlik ki, amely meleg érzésű a kézfejen és inkább „s“ színezetű. Intéssel felemeltetjük a nyelv hegyét az alsó metszőfogak széléhez és nem mi nyúlunk a gyermek álla alá, hogy felemeljük.

Ha az „sz“ fojtott, erélytelen, akkor leghelyesebb az f—sz, ch—sz, h—sz hehezet útján erősíteni.

Az „sz“ érzékeltetésére legjobb a kézfej. Némelyik gyermek annyira erélytelen nyelvű, hogy nem képes vájulatot alkotni nyelvvel. Az ilyennél keményen kidomborítva tétetjük a nyelvet a két fogsor közé, hogy nyelve felett rendelkezni tanuljon. Különben az „sz“-nek megfelelő vájulat alakítására igen alkalmas a német elülső „ch“ állása, amikor csak közelebb kell hozni a két fogsort s jó „sz“-et kapunk. Ha az osztály szellemi képessége elbírja, akkor „szabad“ „nem szabad“ kifejezéseket is megtaníthatjuk még.

A különféle segédeszközök, mint lyukas kulcs, csövecske, fognyomó stb. halló selypítőknél lehetnek hasznosak, mert a beállításuk nyomán támadó változást hallásuk útján értékesíthetik, de a siketnémáknál célszerűtlenek, feleslegesek, mert csak a beavatkozás idejére javítanak, de ezt a siketnéma ellen nem őrizheti s így utána minden

a régiben marad. Legfeljebb rontunk vele és a nyelv megfelelő gyakorlását ezzel csak késleltetjük.

A „z“-t teljesen az „sz“ mintájára képezzük, csakhogy zöngésített levegővel, ami sziszegés helyett zümmögő színezetet kölcsönöz neki. A „fa—vak“ (f—v) mintájára mutatjuk be a „z-t és“ pedig szabad—zab (sz—z) példán. Ha jó az „sz“, akkor a „z“-vel sincs bajunk s ha hiba van benne, az inkább az előbbiben leli magyarázatát. Vigyázzunk azonban arra, hogy a „z“-ben a sziszegő és zöngés elem egyformán érvényesüljön, mert az egyiknek, vagy a másiknak a tulsulya elrontja ezt a hangot. Könnyed ejtésének az elérésére a „zazaza“ gügyögés tesz jó szolgálatot. A gégefőn és a száj elé tett kézfejen érzékeltetjük,

Leggyakoribb hibája az, hogy szinte zöngé hangnak, tompa „e“-nek ejti a siketnéma, aminek oka a lapos, vájulat nélküli nyelvállás. Ilyenkor a „fa—vak—zab“ szavakat mondatjuk egymásután, de az „f—v—z“ hosszú hangoztatásával. Ha erre sem javulna, akkor — amint ezt az „sz“-nél is sikerrel tettük — a „z“ ejtése közben nyálat szóratunk a kézfejre, hogy ilyformán több levegő kibocsájtására késztessek a gyermekeket. Máskor meg nem tud elég zöngés színezetet adni a „z“-nek, amikor hosszú „m“ után, megszakítás nélkül kapcsoljuk a „z“-t.

14. hét. Az „i—í“-vel a kiejtéstanítás igen fontos állomásához jutottunk. A jó „i“ ugyanis magával emeli a siketnéma beszédének a zöngéjét, mert erőteljesebb beidegzést kíván, ami a többi magánhangzóra is átkerül, illetve átvihető, ha esetleg mélynek, vagy renyhének találjuk a növendék alaphangját. Valamennyi magánhangzo közül ezt használják tanulóink legrosszabbul, *ami onnan eredt, hogy rendszerint magára tanítják.* Ez pedig a beszélni kezdő siketnémának meglehetősen nehézséget okoz, mert gyakorlatlan beszédszerveinek nincs még meg az az ereje, amely e hang biztos beidegzéséhez szükséges, amikor a nyelvnek nyugalmi helyzetéből egyenesen a legerősebb, legmagasabb beidegzés állapotába kell ugornia. Ezen erőltetett beidegzés folytán a gyermek tulságosan felnyomja a nyelv hátát a szájpadrólás felé. Az így fennmaradt igen szűk résen csak surlódva nyomulhat át a zöngé s j-szerű lesz; vagy egyáltalán nem képes megfelelően beidegzni az érélytelen nyelvét, amiért „e“—„é“ színezetű lesz az „i“.

Az „i“ képzésénél a fogak körülbelül $\frac{1}{2}$ cm.-re vannak egymástól s ennek megfelelően helyezkednek el szélességben az ajkak úgy, hogy a metszőfogak csak éppen kikandikálnak. A nyelv hegye az alsó metszőfogak mögé helyezkedik, míg háta olyképen emelkedik közel a szájpadrólás felé, hogy a nyelvtest oldalszélei a felső szem- és zápfogakhoz sőt a szájpadrólás oldalszéleihez is támaszkodnak kissé s így elülső részével némi vájulatot alkot a zöngé erőteljes kibocsájtására. Vigyázzunk azonban arra, hogy a fogak tulságosan közel ne jussanak egymáshoz, mert így a zöngé nem ömölhet ki szabadon s az „i“ elsatnyul. Inkább a nyelv megfelelő emelésével segítsen a tanuló, mint a szájjállás túlzott szűkítésével, de még kevésbé célszerű, ha a tanár a növendék álla alól nyomja fel a nyelv elülső hátát, mert az ilyenből sohasem lesz rendes „i“. Az „i“-nek föltétlenül elől kell képződnie, mert mentől hátrább képi a siketnéma, annál homályosabb lesz.

Hogy a fogak közti távolság éppen 5 mm, az ajkak mennyivel vannak távolabb egymástól s mily mértékben húzódnak szélteben,

az az „í“ lényegére nincs befolyással és mindig az egyén szájalakatától függ. Említett szervek túlzott beállítása a példaadásnál azonban félre vezetheti a tanulót. Azt hiszi, hogy ezeknek szélsőséges helyzete a lényeges s ezért a legfőbb tényezőt, a nyelvet figyelmen kívül hagyja, vagy előbbieknél túlzott beállítása magával ragadja a nyelvet is. Innen van az, hogy a siketnémák felének nincsen rendes „í“-je, pedig ez a magánhangzók tenoristája, éppen úgy, mint a mássalhangzóknál az „r“. A rossz „í“ és hibás „r“ elcsúfítja az egész kiejtést pedig mindkettőt megtanulhatja minden siketnéma hibátlanul, csak kitartás kell hozzá.

Ha valahol, akkor itt vannak helyén a gőgicsélések, hogy a nyelv elsajátíthassa a kellő rugékonyságot a biztos elhelyezkedésre. Egyik növendék pl. „pipipi“, másik „bibibi“, harmadik „mimimi“ mondásánál használ jó „í“-t. A „pipipi“-féle gyakorlat szokott legtöbbször beválni, ha kís csibék hívogatásával kötjük össze. Szinte hihetetlen, hogy az ilyen s hasonló élmények micsoda hatással vannak a siketnéma lelkületére s ebből kifolyólag a hangos szóra. Félre tehát a rideg hangfejlesztéssel! A gyermeki lelkületen át szólaltassuk meg a némát!

A „pipipi“-hez kötjük a „pipa“ szót, míg az „í“-t „víz“ szón gyakoroljuk be. Az osztály munkabírásához képest felvehetjük még a „be—ki“, esetleg az „itt van—ott van“ kifejezéseket is.

De tegyük fel, hogy a fent megemlített módozatok közül egyik sem vált be némelyik gyermeknél, akkor az „áiái“ vokális gőgicselés biztos sikert hoz. Tehát minden nagyobb előkészület, mint pl. tükrözés, nyelvemelgetés, szájszegletek széthúzása, fogvicsoritás, rekeszizom nyomása stb. stb. nélkül mondjuk nyugodtan, de erőteljesen elő egy kilélekzéssel „áiáiái“, a gégen s fejen érzékeltetve és szépen csengő „í“-t kapunk. Sőt legtöbbször az az öröm is ér bennünket, hogy az eddig talán fátyolozott zöngéjű „á“ csengő lesz. Ha a fejen történő hatásosabb érzékeltetés nyomán fejhang jelentkezett volna pillanatnyilag, érzékeltessünk a mellen s leszáll a hang. Mondhatom, egyetlen magánhangzót sem lehet olyan biztosan s csengőn megtanítani, mint ezt.

Ha a szükség úgy kívánja, hogy a gyermek alapzöngéjét s ezzel egész kiejtését kell emelni, akkor az „áiái“ vokális gőgicselés után egy-két minta szót füzünk (páva, pipa szemem.)

Nem helyes az „í“-t az áll alatt érzékeltetni, mert ez rendszeren erőltetésre vezet. Az „í“-nél zárja el a lágyny legjobban az orrüreget, ezért az esetleges orrhangzós beszéd leszoktatására a legalkalmasabb.

15. hét. Egész irodalom keletkezett már az „r“ fejlesztése körül s mégis úgyszólván tehetetlenül állunk vele szemben. Ez az egyedüli hang, amelyet igen sok esetben a szószoros értelemben kifejleszteni kell, ami igen sokszor csak hosszas gyakorlással sikerül. Ezért már az év elejétől kezdjük meg a próbálkozásokat. Az „r“ elsajátítása ugyanis a beszédszervek nagyobb gyakorlottságát, edzettségét kívánja, mint bármely más hang, amihez bizonyos akaratérő is szükséges. Tehát a beszédszervek tehetetlenségén kívül egyes gyermekek akaratának a gyengesége is késlelteti az „r“ kifejlődését. Azért e gyakorlatok inkább szórakozásnak tünjenek fel a gyermekek szemében, hogy nagyobb kedvvel csinálják azokat. A dicsérettel ne fukarkodjunk! Mire a hang aztán tényleg sorra kerül, a karácsony előtti csonka héten, akkor az osztály többsége már tudja valamennyire, vagy legalább is túl van már az „r“ nehézségein. Az „r“ fejlesztésével addig

várni, míg rája kerül a sor, oktalanság volna, mert néhány napi gyakorlással úgy sem érnének célt. Tanácstalanságunkban nincs más hátra, mint folytonos próbálgatás mellett várni a kifejlődésére, ami legtöbbször esetben a véletlenség dolga. Ha a jóformán napi próbálkozások során eltalálta a gyermek valamennyire is, ne engedjük addig pihenni, amíg fel nem fogta, mert ki tudja, mikor találja még egyszer el. Különbözik a legnehezebb hang, amit az is bizonyít, hogy igen sok érzékeny gyermek iskolába lépéskor még nem tudja, de akárhány normális halló ember egész életén át sem sajátítja el a rendes nyelvhegyi „r”-t.

Általában kétféle „r”-et használnak az emberek. A magyar a nyelv hegyével képezett „r”-et beszéli, míg a poroszok, franciák az uvuláris „r”-et használják, melyet a nyelcsappal képeznek.

Mi tehát a nyelvhegy „r”-et tanítjuk meg s gondosan vigyázunk arra, ha a tanuló véletlenül uvulárisat mondana, azonnal elhagyjuk egy időre, mertha ezt a rosszat egyszer észrevetle, ritkán sikerül erről őt leszoktatni.

A rendes „r” képzésénél az orrüreg zárt. A fogak és ajkak állása nem jellegzetessége az „r”-nek, helyzetük mindig attól függ, hogy miféle magánhangzó áll az „r” előtt, sőt utána is. A nyelv hegye lapátszerűleg, befelé homorítva emelkedik a felső fogsor mögé, hegyével lazán a foghúshoz támaszkodva, míg oldalsó szélei a felső szem- és zápfogaknál feszes zárlatot képeznek. A kibocsájtott zöngés levegő beütközik a fent álló nyelv hegyébe, fel-feltöri a gyenge zárlatot, de a nyelv ruganyosságánál fogva újból s újból visszapattan a fogakhoz, foghúshoz, miközben pergésbe jön a nyelv hegye. Ezt a szaggatottan kilöködő levegőt a kézfejen érzi a siketnéma, míg az „r”-rel járó rezgést az arcon, de különösen a nyakizmokon érezheti jól. A gégen vagy az áll alatt csak akkor érzékeltessünk, ha zöngénélküli „r” fejlődött már ki, mert uvuláris „r” származhatik.

Ha az időnkénti próbálkozások során sem sikerülne legalább zöngé nélküli „r”-et teremteni némelyik gyermeknél, akkor nem marad más hátra, mint a gyakorlatok egész sorával kísérletezni, míg a nyelv eltalálja, vagy annyi gyakoroltságot szerez, hogy végre is utánozni képes ezt a hangot. Mindenesetre kívánatos, hogy az I-ső tanév végére minden tanuló tőrhetően tudja az „r”-et. Én még nem vittem át egyetlen gyermeket „r” nélkül a II. osztályba. Meg lehet azt csinálni, csak kitarás kell hozzá.

Legjobb az ajak „r”-rel kezdeni úgy, hogy a két ajkat könnyedén egymásra téve, némileg előre nyújtottan berregtetjük a kinyomott levegővel. Ezután az ajkak közé nyújtjuk lazán a nyelvet és így együttesen berregtetjük, akár zöngésen, akár anélkül, ahogy éppen sikerül. Majd bevonatjuk a nyelvet laza tartással a fogak közé s itt perregtetjük, később rendes helyére emelten végeztetjük ezt a munkát. Igen sok tanuló kihegyesítve támasztja fel a nyelvet, mely alakban képtelenség az „r” képzése. Az ilyeneknél kinyújtatjuk a nyelvet a felső fogsor külső oldalához, amikor lapát alakot ölt. Majd behúztatjuk így a felső fogsor belső oldala fölé s erős leheletszerű levegőt fuvatunk a nyelv felé, amikor az a pergésnek indul.

Az ilyen gyakorlatozások folyamán inkább a zöngé nélküli „r” sikerül. A zöngésítés azonban már nem okoz gondot, ha két magánhangzó közé vesszük a zöngé nélküli „r”-et (arrarra, rárará.)

Megkísérhetjük az „r” fejlesztését t-ből, d-ből is olyképen, hogy

előbb a felső metszőfogak külső oldalához tapasztjuk a nyelv hegyét, meglehetősen szélességben, aztán ebben az állásban a felső metszőfogak belső oldalához illesztjük egészen lazán s ebben az állásban fuvatjuk ki a levegőt, miközben könnyedén elpattantjuk „tr“ „dr“ formában a nyelvet.

Megpróbálhatjuk azt is, hogy a nyelv hegyét az alsó metszőfogakhoz támasztjuk, amíg a nyelv oldalszélei a felső zápfogakhoz nyomódnak s ekkor hirtelenül fellebbentjük a nyelv hegyét és ezzel egyidőben hirtelen erős hehezetet eresztünk rá, mire pergésnek indul a nyelv zöngével, avagy anélkül. De ha aztán egyszer megtanulta az „r“-et, soha el nem felejt, sőt még csak el sem hibázza.

Egy hátránya van az ityen munkának, t. i. nagyon keményen ejti a sok gyakorlatozás következtében. Erről azonban könnyű leszoktatni a növendéket, ha kellő érzékeltetéssel, erőteljesen nyújtott „ó“-ra, egészen rövid pergésű „r“-et, utána rövid „a“-t mondatunk (óra.)

Az „r“ fejlesztésére találták ki a legtöbb segédeszközt, mert igen sok érzékűnél is igen nehezen fejlődik ki az „r“ s ezért gyakran hibás is marad. Megengedem, hogy a gyakorlott beszédszervű halló embernek segítségére lehetnek az ilyen eszközök, mertha a beavatkozás folytán eltalálja egyszer az „r“-et, hallásának segítségével reprodukálni is képes azt.

A gyámoltalan beszédszervű némánál azonban céltalanok ezek a szerszámok, mert gátolják a beszédszervek mielőbbi begyakorlását. Ha az egész osztállyal naponta 5 percig próbálgatjuk csak az „r“-et, karácsonyra a gyermekek zöme tűrhetően mondja e hangot, a többit alapos munkába kell fogni, hogy utolérjék a haladottabbakat. „Rossz“ „számár“ szavakban gyakoroljuk be az „r“-et. A növ. keresztneveiből is felveszünk egyet-egyet alkalmilag.

16. hét. Miután az „e“ és az „i“ most már teljesen kialakult, áttérhetünk az „é“ megtanítására. Képzési helye a kettő közt van. Alkalmas és kedves szó erre: „fél“. Megfelelő érzékeltetéssel röviden ejtjük a „fel“ szót s közvetlenül utána mondatjuk valamivel kisebb szájjállással, nyújtottan és erőteljesebben a „fél“ szót, amikor legtöbbször azonnal szép „é“-t kapunk. Ha azonban valamelyik tanuló ily módon nem találná el, illetve nem fogná fel az „é“-t, akkor az „iéiéié“ gyakorlattal jutunk célhoz s rögtön utána kapcsoljuk a szót.

Az „é“ képzésénél a nyelv elülső háta valamivel magasabban áll, mint az „e“-nél és az alsó metszőfogak mögé lehajló nyelv hegye némi vájulatot mutat, amely az „e“ képzésénél nincs meg, mert anélkül is elég szabad az út a zöngé kivezetésre.

Az „e, é, í“-nél, a nyelv elülső hátának fokozatos emelésével ellentétesen, az ajakállás arányosan szélesedik. A fogak közti távolság is kisebbedik ilyen mértékben, következésképpen a szájüreg szűkül függőleges irányban, minek ellensúlyozására alakul némi vájulat a zöngé kiömlésére. Ügyeljünk arra, hogy a gyermekek ne csak a fog-és ajakállást utánozzák, hanem a nyelvet is emeljék kellően, mert legtöbbször az „e“ állásban felejtik a nyelvet. De „fel-fél“ példán hamar észreveszi az erősebb beidegzésből a nyelv emelkedését.

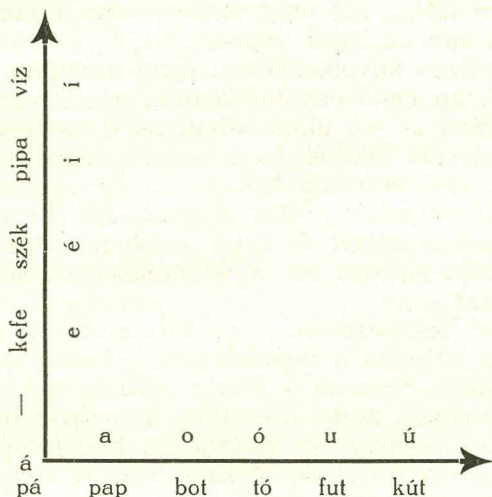
Megesik az is, hogy a tanár erőltetett arcjátékából következtetve túlzásba megy a nyelv emelésével és „i“-t, sőt „j“-t mond. Nyugalomra intendő „hát“ a gyermek.

Az „e, é, í“ nyelvallásának biztosítására célszerű most már egymásután elővenni a „fel, fél, fiu“ szavakat, hogy nyelvének izom-

érzéke kifejlődjék, mert ez a fontos tényező a beszédmozgások ellenőrzésénél s nem a kéznek a tapintása, amely a felvevő, közvetítő szerepét játssza.

Hasonló okokból közvetlenül ezután gyakoroljuk jól be egymásutánban a „páva, tó, kút” szavakat, még mielőtt a két eredetű magánhangzó sor („á—a—ó—ú,—á—é—é—í”) képzését egyesítő „ö—ő,—ü—ű”-re térnénk át.

Alábbi táblázaton szemléltetjük és gyakoroljuk be alaposan az imént elmondottakat:

Az „a, ó,—á, u—ú” képzésénél arra vigyázzunk és figyelmeztetjük a tanulót kézzintéssel, hogy — az ajkak fokozottabb csucsortításával s némi előretolásával ellentétesen — a nyelv hegye lejjebb és kissé hátra húzódik, míg a nyelv hátsó háta ennek megfelelően emelkedik, mialatt a két fogsor lépcsőzetesen annyira közeledik egymáshoz, hogy az „ú” fogállása megfelel körülbelül az „í” fogtávolságának. Csakis így képződhetik a két eredeti hangsor összeolvasztásából, új hanglétra.)

Az „e—é—i—í” sorozatos gyakorlásánál pedig tudnunk kell, hogy az ajkak szélesedésével a két fogsor egymásfelé közeledik, míg a nyelv elülső háta ennek megfelelően emelkedik.

Bárha az első napokban veszélyesnek tartottuk azt, hogy a gyermeket figyelmeztessük nyelvének mozgatására, most jó, ha a gyakorlott nyelvű némat erre is figyelmeztetjük. Igen természetes, hogy továbbra is fő marad a gyakorlás. A két eredeti hangorból vett példák sorozatos gyakorlásából lássa, de még inkább érezze a gyermek azt, hogy a magánhangzók képzésénél a nyelv a főszerep, az ajkak túlzott alakítása felesleges, sőt káros a kiejtésre nézve:

Az „é” begyakorlására szolgáljak: „fél, nem fél”; „szék” (ha lehetséges még „szép” „nem szép” kifejezések is.)

A magánhangzóknak az izomérzékre való ilyen utalása után, igazán könnyű a „helyes” „j” megteremtése. „Jójójó” („jajajaj”) gőgicsélés kifogástalan „j”-t ad a „jó” szóhoz.

Tehát nem „í”-ből indulunk ki (sőt sokan az „í”-t és a „j”-t egynek veszik), mert akkor sohasem kapunk rendes „j”-t, de még az

„i“-t is eltompítjuk, elrontjuk vele és végül is csak „jó napot“ lesz belőle. De ha valaki éppen magára akarja képeztetni, vagy a „j“ rossz kerékvágásba tévedt, akkor a német elülső „ch“-t mondassa, olyformán, hogy felemelteti a nyelv elülső hátát s az így támadt szűkületen fúja át a levegőt, amit a kézfejen lehet észrevétni, mire az „f—v“ mintájára adjuk bele a zöngésítést. A száj- és nyelvállás majdnem ugyanaz, mint az „i“-nél, csakhogy a „j“-nél a nyelvtest oldalszélei teljes egészükben támaszkodnak oda a szájpad oldalszéleihez, miáltal a szűkület a lehető legkisebb lesz s mintegy sűrűlődvá ömlik ki a zöngé.

Megtörténhetik az is, hogy a növendék pillanatra elzárja a nyelvháttal a szűkületet, amikor „gy“-t, esetleg „ty“-t hallunk, sőt nem a száj felé, hanem az orron át nyit utat a levegőnek s „ny“-et mond. Ez esetben aztán igazán indokolt a „ch“-ből a javítást megcsinálni.

Begyakorlásul szolgálhatnak: „jó napot“, „fáj a fejem“.

17. hét. Miután az al- és felhangu magánhangzókat már alaposan begyakoroltuk, felvehetjük már az „ö—ő“ hangokat, amelyek az „e—é“ nyelv és az „o—ó“ ajakállásból tevődnek össze. Főösleges is az „ö—ő“ képzési módját külön részletezni. Különben az „ő“ bemutatására az „öt“, míg az „ő“-re a „kettő“ szó igen alkalmas.

Ha „öt“ helyett „ott“ hangzik, akkor az ajakcsucsorítással egyszerűen hátra húzta a nyelvet, amint ezt az „ó“-nál tanulta. Néha „öt“ helyett „üt“ hallatszik, mert úgy az ajakcsucsorítás, mint a nyelv elülső hátának emelése igen erős.

Ha tompának hangzana valamelyik (ö—ő), akkor „é“-ből indulunk ki (é—ő), míg a túl éleset „e“-re vezetjük vissza (e—ő). Nagyszerű szolgálatokat tesz ilyenkor az erős kezdés. Megjegyzendő, hogy az ajkak csucsorítása nem jár ez esetben oly mérvű előre tolással, mint az „ó“-nál. Lényeges kellék, hogyha az „é“-ről átmegyünk az „ő“-re, új lélekzetet ne vegyen a gyermek. Gyakorlásul felvesszük még a „köszönöm“ kifejezést és „jól van, nem jól van“ szólásformát.

18. hét. A „ty“-t „tyuk“ szóval tanítjuk meg, amikor szükség esetén „tyutyutyu“ gagyogással történik az előkészítés. Ha a „t“ rendszeren fejlődött ki, akkor a kellő szemléltetés és érzékeltetés mellett a „ty“ nem nehéz.

Képzésénél a szájüreg nyílása illetve a fogak egymástól való távolsága mindig az utána következő magánhangzótól függ. Elzárt orrüreg mellett a nyelv hegye az alsó metszőfogakhoz támaszkodik oldalszélei a felső szem- és zápfogakhoz tapadnak, míg elülső hátát odaszorítjuk a kemény szájpadlához. Az így erősen megkisebbedett szájüregben összeszorult levegővel lepattantjuk a nyelv hátát olyképpen, hogy oldalszélei megmaradnak a fogak mellett s e nyelv, csatornán pattan ki a „ty“, zöngé nélküli nesz alakjában, melyet a tanuló a száj elé tett kézfejen érzékel. Tehát a „ty“ a pattanó és spirans hangoknak a keveréke.

„Ty“ helyett gyakran „t“-t mond a siketnéma (tyuk-tuk), mert a zárlatot erélytelen nyelvének a hegyével képezi a felső metszőfogaknál. Vagy rendszeren van ugyan beállítva a nyelv, de nem pattantja el, hanem az alsó állkapcsot csapja le, amely egyszerűen magával viszi a nyelvet. Sokszor ő maga is észreveszi ezt a hibát és pedig abból, hogy kevés a kicsapódó levegő s ezért „h“-szerű lehelettel toldja meg, amikor még rosszabb lesz, „thuk“. Vigyázzunk tehát arra, hogy a gyermek ne mozdítsa ki az állkapcsát a már elfoglalt helyzetéből,

hanem a nyelvét tanulja elpattintani. Azonban nemcsak most, hanem mindenkor a nyelv működésére fektessük a súlyt, az állkapocs mozgását, ahol csak lehetséges mellőzzük, illetve szorítsuk a minimumra, hogy könnyű kapcsolódást, folyékony beszédet kaphassunk.

Ha kevés a „ty“ nessze, mondassunk erőteljes középső „ch“-t, utána csináltassunk megfelelő zárlatot, illetve a „ch“-ből emeljük fel a nyelvet a szájpadráshoz, pattantsuk el és sikerülni fog a „ty“.

A „gy“ nem más, mint zöngésített „ty“, amiért a zárlat természet-szerűleg nem oly erős. „Gyugyugyu“ gögicseléssel készítjük elő a „gyufa“ szót és „gyere ide“ mondatban gyakoroljuk be a „gy“-t.

Ha a gyermek nagyon előre helyezi a zárlatot, „d“-t (dufát-t) mond, míg ha nagyon hátra teszi, akkor „g“-t (gufát) hallunk. A „d) g“-szerű „gy“-t „j“-ből kiindultán javítjuk meg. Minthogy a „gy“ nem más, mint zöngésített „ty“, azért a „ty“-nél mondottak itt felhasználhatók. A szó végén inkább nesz nélküli „ty“-t mondatunk „gy“ helyett („egy“ helyett „ety“), mint fojtott „gy“-t.

Érzékeltetése a gégefőn, az áll alatti lágy részeken és a száj elé tett kézfejen történik. Itt jegyzem meg, amint azt már eddig is észrevehettük és szétszórta indokoltam is, hogy az összes zöngé és zöngés hangokra nézve, a gégefőn történő érzékeltetést találtam gyakorlatomban általában a leghatásosabbnak, bár szükségszerűleg az áll alatti lágy részeken, vagy egyik-másik esetben a fejnek más részén, a nyakon, a mellen is végezhető az.

19. hét. Az „ü“-t „fű“, míg az „ü“-t „fülem“ szó kapcsán tanítjuk meg. Gyakorlati szempontból csak a kimondás időtartamában teszünk különbséget a két hang között. Az „eo-ö, éo-ó“ mintájára lesz az „iu“-ból ü, az „íu“-ból „ü“. A „fű“ szó különösen alkalmas rá, mert az „f“-nél a nyelv már teljesen elülső állást vehet fel s csak az „í“-nek megfelelő erősebb beidegzés szükséges a csucsorított ajkakhoz.

Ugyanis az „ü-ü“ képzésénél a nyelv az í-nak a helyzetében van, de az ajkak nem tartják meg a magas nyelvállásnak megfelelő széles elhelyezkedést, hanem csucsorodnak az „u“ formájára úgy, hogy a nyílás akkora ugyan, de nincs annyira előre tolva. (L. az „ö“-t). Egyébként az „ö“-nél már megszokta a tanuló azt, hogy nyelvét akkor is ott tartsa az elülső, felső állásban, ha az ajkait csucsorítani is kell.

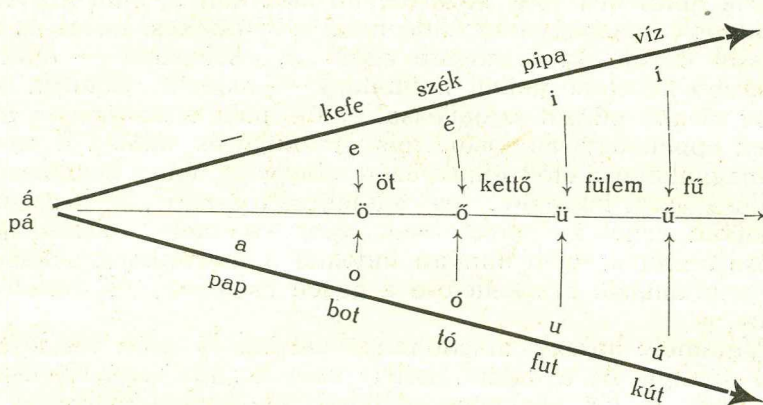
A gégefőn, az áll alatt s ha nem elég magas, akkor a fejtetőn is érzékeltetjük az „ü, ú“-t. Ha nem volna elég éles, akkor „íüíüíü“ gyakorlattal is erősíthetjük... Az „ö“-nél ugyan történt erre némi utalás, de mégis szükségesnek tartom annak a részletezését. A gyakorlatot egy lélekzettel kell elintézni és pedig azért, mert ha új lélekzetet venne a gyermek ösztönszerűleg elernyedne a nyelve, vagyis leeresz-kedne az „í“ állásából s akkor újabb beállítására volna szükség, amely-nek az eltalálása megint bizonytalan lenne. Az egy kilélekzéssel történő mondatásnál pedig a nyelv az „í“-nek megfelelő állásban megmarad s csak az ajkak változtatása szükséges.

„Tú“ szóból nem célszerű a kiindulás, mert a „t“ elpattanó lecsapásából, nem igen találja el a nyelv a szükségelt helyzetet, hanem túl ló a célon s „tú“ lesz belőle. Általában, ha „ü“ helyett „u, o, ö“-féle hangot hallunk, megfelelő ajakalás mellett, akkor a nyelv nagyon leereszkedett. Viszont helyes nyelvállás mellett, túl csúcsosított ajkak-kal „v“ színezetű „ü“-t mond a gyermek.

Az „ü-ü“ (ö-ó) képzésénél felhívjuk a tanuló figyelmét arra, hogy ezeknél a hangoknál a nyelv nem végzi az „a, ó, ú“-nál szokásos

ajksucsorítással ellenkező irányu hátra mozgást, hanem követi az ajkakakat: előre, felfelé. — „Állj fel, ülj le“ mondatokat is ide vesszük

Ezzel megtanítottuk az összes magánhangzókat. De hogy tudják is a gyermekek, ezért egy összefoglaló szemlét tartunk fölöttük, amint azt a következő ábra mutatja:

20. hét. A „ny“ hang megtanítására a „nyúl“ szó meglehetősen jó, mert a nyelvet hirtelenül hátsó állásba kell vinni s ezzel több erélyt ad a tanuló neki. Szükség esetén a „nyunyunu“ gögicsélést vesszük elő.

Az „ny“ képzésekor ugyanott állítjuk be a zárlatot, ahol a ty, gy“-nél de a zöngés levegőt nem a nyelvzárlat nyitásával a szájon át, hanem a leeresztett inyvitörta által megnyitott orrüregen bocsájtjuk ki. Érzékeltetjük a gégefőn és az orron; esetleg az áll alatti lágy részeken is, de a kéz hátával.

Néha „n“-t mond a siketnéma „ny“ helyett, mert a nyelv hegyével képezte, vagy jó helyen állította ugyan be a zárlatot, de oly lazán, hogy az sem „n“, sem „ny“ színezetű. Ha pedig a nyelv gyökével zárja el a szájüreget, akkor nyitott orron át olyan „n“-t hallunk, amilyent „reánk“ szóban ejtünk. Megesik azonban az is, hogy a jól megkezdett „ny“ azonnal „gy“-re tér át, mert az orrüregt csak pillanatig tartotta nyitva, mivel a kifelé törekvő zöngés levegő a laza nyelvzárlatot lenyomta s így a szájon át nyert utat, miközben az orrüreg önkénytelenül elzáródott.

E hibák ellenszeréül hosszú, erőteljes „j“-t mondatunk s ehhez kötjük az „ny“-et (jajaj-nyanyanyak). A „j“ azért célszerű fenti hibák orvoslására, mert egyrészt erősebb beidegzést kíván, másrészt pedig a nyelv hátának középső részével képeztetvén, ezzel az „ny“ helyzetét készíti elő. Ha azonban az „ny“ „gy“-szerűsége még így sem szűnne meg, akkor a nyelv elülső hátával képzett hosszú „n“ után mondhatjuk a „j“-t s ebbe kötjük az „ny“-t. — „Leány, fiú“ szavak szerepelhetnek még itt.

A „h“ — a zöngével ellentétben — a gégének zöngé nélküli spirans hangja. Képződésénél a hangszalagok valamivel közelebb állnak egymáshoz, mint a rendes lélekzésnél s annyira közelednek egymáshoz, hogy a tüdőből kitóduló levegő súrolja ugyan de rezgésbe

nem hozza azokat, mert némi rés maradt még köztük, amiért is zöngé nem jöhet létre ebben az állásban, hanem csak gyenge zöngé, amelyet a toldalékcsoport módosít. A „h“-t „ház“ szóval vesszük fel.

Ha magára történik a képezetése, akkor a tanuló mentől több levegőt igyekszik kibocsátani, hogy keze fején jól érezhesse. Ez pedig nem „h“ hanem a levegő erős kilehelése, mivel ilyenkor a hangszalagok nincsenek elég közel egymáshoz állítva, amit a gyermeknek nem tudunk megmagyarázni, de nem is szükséges, mivel ez a helyes tanítással együtt jár. A magára ejtett „h“ színezete — amit csak a legéberebb figyelem mellett hallhatunk — aszerint változik, hogy zárt orrüreg mellett milyen szájállással ejtjük, mert a szájüregben át haladó útjában éppen úgy módosul, mint a zöngé és miután a magyarban csak magánhangzó előtt ejtjük, ezért mindig az utána következő vokális szájállását veszi fel előre. Így hát teljesen önálló „h“ beszédhangunk úgyszólván nincs is, mivel csak mint valamely vokális hehezetes kezdése szerepel, ezért annyira indokolt a magánhangzókkal kapcsolatos megtanítása. Érzékeltetése a gégen és a száj elé tartott kézfejen történik.

Valamely hosszú magánhangzóval induló erős kezdésű szóval („áll“) vezetjük be a dolgot, amely után a „ház“ szó kiejtését figyelgetjük meg. E két ellentétes kezdésű példának nehányszori szembeállítására jó „h“-t eredményez. Az eddig már begyakorolt erős kezdés után, még a gyengébbek is, jó „h“-t mondanak, ha a mindig jó szolgálatot teljesítő gögicseléséhez folyamodunk és pedig előbb erős kezdésű „a-a-a“-t, utána meg „ha-ha-ha“-t mondatunk egy levegővétellel.

Ezután felvesszük begyakorlásul a „fáj a hátam“ mondatot. Én a „h“-t nem is tekintem igazi hangnak addig, amíg „a ház“, „a hó“-féle kapcsolatban nem tudja a növendék. Az így tanított „h“-nál nem fogy ki a tanuló levegője, nem kapkod utána, mint a hal, ha szárazföldre jut. Csakis így lesz könnyű e hang használata.

Hogy mégis kevés siketnéma képezi könnyedén és jól, az csak amellett bizonyít, hogy általában helytelenül tanítják, amikor magára fejlesztik olyformán, hogy tátott szájjal sok levegőt leheltetnek a kézfejre. Sőt a mell esését, a rekeszizom mozgását is bemutatják s még hozzá alapos túlzással. Teljesen felesleges a hideg tükörré, ablakra, leheltetni. Ezek s más külsőségek terelik el a gyermek figyelmét arról a lényeges munkáról, amelyik az erős és hehezetes kezdéssel jár, hogy a kettő közti különbségből a helyes „h“ kialakulhasson. A helytelenül végzett munka után nem csodálkozom, ha a növendék a szó közepén már levegő után kapkod. Pedig a levegő helyes felhasználása a folyékony beszédnek lényeges kelléke, amihez a jó „h“ is nagyban járul. A magyarban kevés hehezettel ejtjük a „h“-t

Az erős és a hehezetes kezdésnek fenti szembeállítására az orrhangzós beszéd megszüntetésére is alkalmas. Ugyanis nem lehet egyszerűen erős kezdéssel orrhangot ejteni, másrészt pl. a „ház“ szó kimondásakor a „h“-nál csakis a szájon át eresztethetjük ki a levegőt, amelyik az „á“-nál automatikusan folyik tovább zöngésen, a zárt orrüreg mellett a „z“-re, miáltal magától marad el a nasalis színezet. Sokszor az „sz“ javításánál is szükségünk van a természetes „h“-ra, amint ezt már előbb is kifejtettük.

21. hét. A „c“-t malac szón könnyű megtanítani, ha jó az „sz“. Az „sz“ állásán csak annyit kell változtatni, hogy a nyelv elejének csatornás hátát odaszoritjuk a felső fogakhoz. Az így elzárt szájüregbe

szorult levegőt, az „sz” állásba visszaugró nyelvhát csatornáján pattantjuk ki és pedig zöngé nélküli nesz alakjában. Ez a pattanó nesz a „c” amely a „t” és az „sz” tulajdonságait egyesíti magában, amennyiben a „t”-hez hasonló zárlat nyitására rövid „sz” olvad. Ezért sokan, akik magára képeztetik a „c”-t, azok „t” és „sz” összekötésével fejlesztik azt ki és gyakorolják be. Az ilyenből azonban nem lesz jó magyar „c”, mert a „t” és az „sz” összeolvasztását nem igen képes a gyermek, oly tökéletességre vinni, hogy egységes „c” hangozzék. Ezért csak végső szükség esetén forduljon bárki ehhez az eljáráshoz. A szövegi, de különösen a magára képeztetett „c”-nél ügyeljünk arra, hogy a nyelvet a felső fogaktól való elpattantáskor, ne rántsa el a gyermek az alsó metszőfogaktól is, ami különösen akkor történik meg, ha ilyenkor lecsapja az alsó állkapcsot, amikor „th”-t kapunk, amiből néha még a pillanatnyi pattantás is hiányzik s csak erős „h”-szerű lökést hallunk. A pattantás munkáját tehát csak a nyelvvel végezze a tanuló és ha szükséges, „kikiki” „tititi”, „cicic” gyakorlatokkal megrögzítjük az alsó állkapcsot, amint ez a „t”-nél, „k”-nál is kívánatos volt. De lehet, hogy tompán hangzik a „c”, mert a zárlatot nem nyitotta meg eléggé a növendék, amiért az „sz”-re kell visszatérnünk. A „c” érzékeltetésére legalkalmasabb a száj elé tett kézfej. A begyakorlás próbáját a „cica”, „cipő” szavakban állja ki a növendék. Utóbbi gyakran „tepő”-nek, „cepő”-nak ejti a siketnéma. Az „e” hangzása ebben a szóban velejárója a rosszul mondott „c”-nek, ami abból ered, hogy az alsó állkapoccsal együtt a nyelv is mélyebb fekvésbe kerül, mint kívánatos az „i”-nél. Tehát az említett „cicici” gögicséléssel megrögzítjük az alsó állkapcsot, amivel együtt az „i” is jó lesz, minthogy ilyenkor csak a nyelv hegyével végzi az elpattintást.

Az „s” megtanítására többek közt a „só” szó igen alkalmas. Növendékeink kezdetben sokat küzdenek evvel a hanggal, nem azért, mintha tényleg nehéz, illetve fárasztó volna a képzése, hanem mert a megfelelő nyelvállás eltalálásában bizonytalanok, minthogy az izomérzés csak kis mértékben támogatja őket ebben.

Képzésénél az orrüreg zárt. A nyelv oldalának szélei zárólag illeszkednek a felső szem és zápfogakhoz. A szélességben hátra és felhúzott nyelvhegy pedig a felső foghúshoz közeledik olyképpen, hogy ott csak szűk rés marad. A nyelvhát lapos csatornájáról nyomuló levegő e szűk résen keresztül súrlódva ütődik a fogakhoz, amit a száj üreg erősítve visszhangoz és a kissé csucsoritott ajkak öblösítenek, amiért is az „s” zöngé nélküli „nessze” jóval teltebb, mint az „sz”-é. Ezt bizonyítja az az „s”, amelyet úgy képeznek, hogy az „sz” állásából csak jól hátra húzza a nyelv hegyét, anélkül, hogy felemelné. Az ilyen „s” képzése könnyű és biztos, kár hogy nincsen elterjedve, mert hangzása megközelíti a rendes „s”-et, kapcsolódása pedig semmivel sem lehet nehezebb a másikkal.

A kézfejen történő érzékeltetésnél figyelmeztessük a tanulót arra, hogy az „s”-nél meleg s bő, míg az „sz”-nél hűvös és gyér a levegő áramlása.

Ha a tanuló a rendesnél hátrább, a szájpadráshoz közelíti nyelvének hegyét, akkor nem éppen rossz, de tompa „s”-t hallunk, amely nyelvállásból azonban bajjal jár a kapcsolás más hanggal. Amikor a gyermek nem közelíti eléggé nyelv hegyét a foghúshoz, akkor erőtlen, susogó lesz az „s”, mert egyrészt hiányzik a megfelelő súrlódás, másrészt az így támadt nagy résen keresztül nem nyomul oly sűrítve

levegő, mint kellene, de több levegő is kell ehhez, amiért fárasztó is. Igen sok siketnéma bajlódik ilyen „s“-ekkel. Miként segítünk e hibákon? . . . Ha nagyra állítaná be a növendék azt a bizonyos rést, akkor az „r“ után kötöttén mondassunk „s“-t (rs). Ugyanis az „r“-nél úgysis oda-oda ütődik szaggatottan a nyelv hegye a foghúshoz, ezért érzékeltetéssel csak nyugodtan ki kell tartani az odaütődést s megkapjuk a rendes „s“-et. Hasonlóképpen javítjuk az olyan „s“-et, amelynél a nyelv hegyével zárlatot alkot a felső foghúsnál, amikor oldalt engedi ki a levegőt.

Némelyik tanuló azonban sehogysem képes tehetetlen nyelvét az „s“-nek megfelelően beállítani, illetve tartani. Az „s“ közvetlen előgyakorlataként helyezze hát nyelvének a hegyét szélesen a felső fogsor külső oldalára és aztán csináltassuk ezt az állást a szájban is, anélkül azonban, hogy a foghúshoz érjen a nyelv s így fuvatunk ki levegőt. Ilyen gyakorlattal is szokott sikerülni az „s“.Vagy a könnyen képezhető alsó állásu „s“-ből felemeltetjük a nyelvhegyet és legtöbbször rendes „s“-et nyerünk, amely esetben jóformán csak a nyelv hegye változtat helyet s alakot, míg a száj egyéb állása megmarad.

Nagyon ajánlatos, ha a szóban valamennyire elfogadható „s“-t kaptunk és onnan kivonjuk hangoztatással, akkor végeztessük azt úgy, hogy egy lélekzettel legalább 2—3-szor mondja el (s-s-s). Ezáltal takarékoskodni tanul levegőjével, nem fárad annyira és kevésbé erőltetett rendes „s“-et mond. Ez a tény fennáll az összes folytonos mássalhangzókra nézve.

„Sír“ szó és „Istenem!“ fohással gyakoroljuk be a most tárgyalt hangot. „Sír“ helyett „ser“ hangzik nem egyszer, mivel a gyermek hirtelenül, nem pedig átmenetileg ereszti le a nyelvét. E hirtelen lecsapással a nyelv kelleténél mélyebb fekvésbe kerül. Kellő érzékeltetés mellett „sisisír“ beszédgyakorlattal teremtjük meg a nyelvnek e szükségelt mozgásához a biztosságot. A satnya l (sir-slir, só-sló) betoldása is innen ered. „Jestenem“, „isetenem“ helytelen „e“ betoldása csak a nyelv tehetetlenségéből ered. Ugyanis a kis szájállásu „i“ után nem képes a gyermek a nyelvét felemelni, vagy a második eset „s“-e után nem tudja a nyelvét szépen a „t“ állásba lecsúsztatni anélkül, hogy az alsó állkapcsát le ne eresztené. Imént említett és hasonló gögicselésekkel lehet csak a nyelv kellő rugalmasságát biztosítani. Az az egy bizonyos, ha az ilyen, több kiejtési készséget megkívánó szót annyiszor mondaná el a siketnéma, mint a „pává“-t, akkor ez is jobban, biztosabban menne.

De határozottan haszontalan munkát végzünk, ha különféle segéd-eszközökkel emeljük fel a nyelvet, mert ezzel a be nem idegzett nyelv úgy sem tarthatja meg s nem találja el máskor a szükségelt nyelvállást, amit csakis célszerű beszédgyakorlatokkal érhetünk el. Mindamellet az ilyen nehezebben eltalálható nyelvállású hangoknál, mint pl. az „r, s, zs, cs“-nél ne időzzünk egy huzamban hosszabb időt, hanem térjünk inkább többször vissza reájuk. „Szomjas vagyok“ is szerepelhet már.

22. hét. A „zs“-t a „zseb“ szóban tanítjuk meg. Különben csak annyiban különbözik az „s“-től, hogy zöngésítetten mondjuk. A száj elé tett kézfejen, az áll alatt és a gégefőn érzékeltethető.

Ha nem mondaná a gyermek a megfelelő zöngítéssel, térjünk vissza a „v-z“-re. Megtörténhetik az is, hogy igen erős a zöngésítés, amikor a zöngé majdnem teljesen használja fel a levegőt, amiért is

alig hallható a „nesz“, ezért „f-v“, sz-z mintájára gyakoroljuk az „s-zs“-t a megfelelő szavakon. Különböző legtöbb hibája a helytelen „s“-ből származik, tehát azon módon kell rajta segíteni. A változatosság kedvéért „kérek kenyeret“ kérést tanítjuk még meg.

A „cs“-t „papucs“ szón mutatjuk be. Képzése úgy történik, hogy az „s“ állásában zárlatot csináltatunk a nyelv hegyével (a foghúsnál), majd pillanatnyi elpattintás után ismét az „s“ helyzetébe ugrik a nyelv. E kettős munka az „s“-nél is bizonytalanabbá teszi a siketnéma a „cs“ képzését, ezért nagy elővigyázatosság szükséges, mind a növények, mind a tanár részéről. Érzékeltetése az „s“-el azonos.

A nyelvhegy elpattantását gyakran úgy végzi a siketnéma, hogy az nem talál vissza az „s“ helyzetébe, hanem teljesen lecsap, amikor valami th-féle hangot mond, mert a nyelvvel együtt az alsó állkapocsot is lerántja, vagy megfordítva. Ilyenkor az alsó állkapocs megrögzítésére kell törekedni . . .

Renyhe „cs“-felét ejt, ha az elpattantás lassú és erélytelen, ami olyan tanulókkal esik meg, akiknek a „t“-je nem elég határozott. Vannak szakemberek, akik mint a „tsz“-ből „c“-t, úgy a „ts“-ből „cs“-t fejlesztenek, Persze az eredmény még kevésbé megfelelő itt, mint amott. Ezek megfelelnek arról, hogy a „t“-hez még lehet valamelyes gyorsasággal „sz“-et kötni, mert a nyelvhegy lepattanása az „sz“-be, természetes út, azonban a „t“-ből az „s“-be, azaz alulról hátrábrban, felfelé pattintani a nyelvhegyet, teljesen szokatlan a mi beszédünkben. Hiába mutatom a tanulónak, hogy ilyenkor a „t“ nyelvállását a foghús fölé emelje s úgy pattantsa el, akaratlanul is lejjebb ereszti a nyelvét és onnan ugrasztja fel, ami nagyon furcsa „cs“-t eredményez.

A „tsz-c“ mintájára csak az alsó állású „s“-ből lehet „cs“-t képezetni olyképpen, hogy a domborított nyelvhatárt a szájpadláshoz nyomjuk s onnan pattantjuk el a „cs“-t.

De ha már rá kell vezetni a tanulót a „cs“ képzésére, annak egyszerűbb módja az, hogy a természetesen folyó „s“-et pillanatnyi megszakításra hirtelenül újból megindítjuk, azonban ismételt lélekzetvétel nélkül, amikor a „f-f-f“, vagy az erőskezdésű „a-a-a“ megszakításának mintájával arra figyelmeztetjük a gyermeket, hogy hasonlóan szakítsa meg egy pillanatra az „s“ folyását is. „Van“, „nincs“ szavakat vesszük még ide fel.

23. hét. Az „ly“-t népünk nagy többsége „j“-nek mondja, ezért „ly“ helyett „j“-t tanítunk ezekben a szavakban: golya, mi ez? golyó. „Kezét csókolom“ köszöntéssel zárjuk le az első félévet.

Mielőtt azonban a tényleges beszédtanításra térnénk át, volna még néhány figyelemreméltó szavunk . . . Amint azt gögicselés közben a szótágokkal tettük, ugyanígy kell eljárunk az egyes szavakkal, mondatokkal is, hogy a beszédszervek mozgékonyágát, rugékonyágát fokozzuk. Tehát ahogy volt pl. „pápápá“, hasonlóképpen lesz „pápa-páwapá“, „pipipi“, „pipipipipipa“ egy lélekzetvétellel kiejtve. Ezzel nemcsak folyékonytá tesszük az egyes szavak kimondását, hanem a mondat kiejtését is előkészítjük s nem fog a mondat közepén levegő után kapkodni a siketnéma. A hosszabb mondatra pedig az egyszerű mondat többszöri kiejtésével képesítjük a gyermeket, pl. „fájafejem-fájafejem“. Az ilyesmiket játszva, nevetgélve gyakoroljuk a némával, hogy ne lássék ki a lóláb. Legalkalmasabb erre az utolsó tanítási óra (11-től 12-ig). Ezekkel s hasonlóakkal csak az érzékűek beszédtanu-

lását követjük, amikor a 2 év körüli gyermek fél óráig is dúdolgat egy-egy szót, mondatot.

Sokan azt tartják, hogy nem szabad addig tovább haladni, míg hibátlanul nem ejti ki a néma a hangot, a szót, a mondatot, mert úgy elromlik a siketnéma kiejtése, hogy helyre sem hozható többé . . . Hát ez tévedés . . . Az érzékű gyermek is sokféleképpen próbálja egymásik mondókát, közben újat utánoz, míg végre hetek mulva sikerül neki. Így van ez a siketnémával is, akit a tanár éber figyelemmel vezet és éles fülével ellenőriz. Ha valamennyire tűrhető bizonyos anyagnak a kiejtése, tovább megyünk, hadd érjen be, de időnkint visszatérünk. Egy-egy szó, mondat végnélküli nyaggatásával ne untassuk a siketnéma gyermeket, mert megcsömörlik az ilyen beszéd-től éppen úgy, mint akár a legizletesebb étel hosszú élvezetétől.

Valamit azonban mégis mondanak ezek a kartársak fenti állításokkal. Nevezetesen az nem hozható többé helyre, amit erőszakos beavatkozással rontottak el. Áll ez úgy a zöngé erőszakos kifejtésére, mint a többi hangok kikényszerítésére nézve. Ha pl. az „i“-t úgy kényszerítette elő, hogy az áll alól felnyomta a gyermek nyelvét, Ebből sohse lesz természetes „i“, mert nem szoktatta meg a nyelv természetes beidegzését. Vagy ha pl. az „u“-t, az alsó állkapocs előre húzásával magára fejlesztette ki, ezt a hangot nem képes a gyermek beszéd közben használni. Sajnos, de számtalan ilyen balfogás használatos az első osztályokban. Az ilyen eljárások mind magukon viselik az erőszak bélyegét, nyomuk ott marad a gyermeki lélekben s azért nem hozhatók helyre az ezekből eredő hibák.

Körülbelül 80 szóban s néhány mondatocskában tanítottuk meg az összes hangokat 6 hónap alatt. Ez a tényleg elvégzett minimális anyag. Jó osztállyal, kevesebb növendékkel többet is lehet tenni.

Fölösleges külön tanítás tárgyává tenni az írott és nyomtatott nagybetűket. Kár az időért. A második félévben lépten-nyomon kínálkozok erre alkalom. Az anyag számszerinti nagyságát tekintve nem sok, de ha a közbe-közbe elhintett elvek szerint végeztük el a dolgot, akkor minőségileg olyan teljesítmény, amelybe nyugodt lélekkel kapcsolhatjuk bele a mindennapi beszédet.

Hangsúlyozottan kiemelem azonban, hogy miután több hazai siketnéma intézetnek még nincsen előkészítője, azért az első osztálynak ezt az első félévi tanmenetét nem építettem fel az előkészítőre, tehát nem is tekinthető az ebben a munkában tárgyalt előkészítői anyag folytatásának, mert akkor visszaesést mutatna. Az anyaiskola útját sem követhettem abban a mértékben, mintha 1—2 évig előkészítették volna a gyermekek, hanem ettől függetlenül, a jelenlegi, tényleges állapotoknak megfelelően írtam meg az első osztály munkáját.

Legfőbb célja a régi irány híveit meggyőzni arról, hogy az egyes hangokból kiinduló kiejtéstani tanítás tarthatatlan. Ezért csak féllépésnek tekintem ezt a munkát, mert mihelyt minden intézetnek meg lesz az előkészítője és az teljesíti is a feladatát, akkor a normális tehetségű siketnémának az előkészítőben nyert beszéd-készségét az I. oszt.-ban az írás-olvasás mesterségének támogatásával csak tovább kell fejleszteni. Eddigi munkánkról áttekinthető képet nyújt az alábbi táblázat.

Összesített, rövid tananyagkimutatás az első 6 hónapról, heti beosztással.

<p>I. hét. Szept. 5-11.</p> <p>Szoktatás az iskolai élethez. Játékok, különféle foglalkoztatások, miközben ellessük az őszitonszerű hangmegnyilvánulásokat.</p>	<p>II. hét. Szept. 13-18.</p>	<p>III. hét. Szept. 20-25.</p> <p>p, á, pá; a pap,</p>	<p>IV. hét. Szept. 27-okt. 2.</p> <p>f, fa; t, tata</p>	<p>V. hét. Okt. 4-9.</p> <p>tata pá; v, páva</p>	<p>VI. hét. Okt. 11-16.</p> <p>b, baba, baba pá; o, bot</p>
<p>VII. hét. Okt. 18-23.</p> <p>ó, tó; d, pad, ad; isméltés</p>	<p>VIII. hét. Okt. 25-30.</p> <p>k, vak, kapa u, fut</p>	<p>IX. hét. Nov. 2-6.</p> <p>ú, út, kút; l, ló, kalap; (fut a lo)</p>	<p>X. hét. Nov. 8-13.</p> <p>Az á, a, o, ó, u, ú alatt tanultak ismétlése; e, te, kefe, fel, le.</p>	<p>XI. hét. Nov. 15-20</p> <p>m, mák, mama; baba pá, mama pá; n, nap</p>	<p>XII. hét. Nov. 22-27.</p> <p>nevet, a mama nevet, a baba nevet, a tata (papa) nevet; g, fogam</p>
<p>XIII. hét. Nov. 29-dec. 4.</p> <p>sz. szemem, szabad, nem szabad; z, zab</p>	<p>XIV. hét. Dec. 6-11.</p> <p>i, pipa, be, ki, itt van, ott van</p>	<p>XV. hét. Dec. 13-tól karácsonyig.</p> <p>i, víz; r, óra, számár, rossz; isméltés</p>	<p>XVI. hét. Jan. 4-9.</p> <p>é, fél, nem fél, szép, nem szép; j, jó napot, fáj a fejem</p>	<p>XVII. hét. Jan. 11-16.</p> <p>ö, öt; ő, keltő; köszönöm (szépen); jól van</p>	<p>XVIII. hét. Jan. 18-23.</p> <p>(nem jól van) ty, tyúk; gy, gyufa, gyere ide</p>
<p>XIX. hét. Jan. 25-30.</p> <p>ű, fű, tű; ű, fülem; állj fel, ülj le; isméltés</p>	<p>XX. hét. Febr. 1-6.</p> <p>ny, nyúl, fiú, leány; h, ház, hó; fáj a hátam</p>	<p>XXI. hét. Febr. 8-13.</p> <p>c, malac, cica, cipő; s, só, sir, istenem</p>	<p>XXII. hét. Febr. 15-20.</p> <p>zs, zseb; kérek kenyeret; cs, papucs, nincs, van</p>	<p>XXIII. hét. Febr. 22-27.</p> <p>ly, golya, mi ez? golyó; kezet csokolom; isméltés</p>	<p>XXIV. hét. Márc. 1-6.</p> <p>Isméltés.</p>

Az I-ső osztály második félévének a munkája.

Ha visszapillantunk az eddigi munkára, azt tapasztaljuk, hogy az bizony a kényszerítő körülmények folytán tartalmilag és alakilag is primitív beszédanyag. Mindamellett megbecsülhetetlen erőforrást jelent, mert egyrészt összetörte a némaság bilincseit, másrészt a siketnéma lelkületéből sarjadzó gögicsélésekre, gagyogásokra épített kiejtést oly technikai fokra emeltük ezzel, hogy szabad folyást engedhetünk a mindennapi beszéd kifejlődésének.

Mint minden embert, úgy a kis siketnémát is, amint láttuk, belső és külső tényezők indítják a hangos szóra, a beszédre. A belső hajtóerő az a beszédöszlönt sarkalló életerő, míg a külső ráható tényező a tárgyak hatása a lélekre. Tehát amit érez, gondol, amit átél a lelke, amit kíván, csak az tör megnyilatkozásra. Ennek adunk jelek helyett beszédszervi mozgásokkal, azaz élőszóval kifejezést. Az ilyen beszéd összeforrt a gyermeki lélekkel s csakis ez képes a mindennapi beszéd-szükségletet lassan-lassan kielégíteni és a jelt feleslegessé tenni. Ezzel meg is jelöltük e foknak a beszéd tartalmát.

Alaki szempontból tekintve pedig szemünk előtt legyenek azok a kifejezési formák, amelyeket a napi életben tényleg használhatnak a növendékeink. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy azokat a szó-lásformákat használják szívesen, amelyekkel lépten-nyomon élhetnek. Az ilyeneket aztán az automatikusságig gyakoroljuk be, hogy a növendékek kiejtése érthető, mentől könnyedébben folyó és ezáltal kellemes legyen, de nemcsak a környezetnek, hanem elsősorban magának a siketnémának. Akkor növendékeink büszkék lesznek tudásukra és nem tartják a beszédet kényszer munkának.

Hogy ezt elérhessük, különös gondot fordítunk a hangoknak a helyes kapcsolódására és pedig úgy a szóban, mint a szavaknak szólamokká, mondatokká való összefűzésénél. A szünetek megtartásán kívül, nemcsak a hangok időtartamának a kitartására szoktatjuk a tanulót, hanem arra is, hogy a szó, szólam s mondat értelmi s még inkább érzelmi jellegét egyes vokálisokkal kiemelve, ami megfelelő erősségi s ezzel bizonyos mértékben járó magassági hangsúllyal történik. A beszéd ezen nyomatói és időmérteki (dinamikus-ritmikus) vonásainak, a siketnéma gyermek lelki állapotának megfelelő kidomborítása a természetes beszéd kulcsa.

Ezért a második félév beszédanyagának e szempontok szerinti részletes feldolgozása éppen olyan fontos, mint az első félévé.

Ezt a munkát azonban — terjedelmességénél fogva — máskorra hagyjuk. Ez alkalommal megelégszünk a kis siketnéma beszédfejlődését és beszédképességét biztosító beszédanyagunk a pusztá felsorolásával.

1. Lecke.

Állj fel! Jó napot kívánok! Ima:
Istenem, légy velem! Ameen. Ülj le!

2. Lecke.

Ki tudja? Én tudom. Jól van. Nem jól van. László sir. Nem baj. Én nevetek.

3. Lecke.

Esik a hó. Hideg van. Fúj a szél.
Ird fel! Felirom. Nem tudom. Nem tudja. Vigyázz!

4. Lecke.

Antal sir. Fáj a lába. Elesett. Nem fáj a lábam. Láttam. Nem látta. Sajnálom. Vigyázz!

5. Lecke.

Fáj a hasam. Szabad-e kimenni?
Szabad. Siess! Ird fel! — Már fel-
irtam. Szép. Nem szép.

6—7. Lecke.

Fáj az ujjam. Megvágтам. A mama
bekötötte. Fáj a foga. Nem fáj a
fogam. Fáj a füle. Nem fáj a fü'em.
Fáj a feje. Nem fáj a fejem. — Fáj
a szemem. Nem fáj a szemem. Fáj az
orrom. Nem fáj az orrom. — Fáj a
lábam. Nem fáj a lába.

8. Lecke.

Fáj a feje. A tanár ur beteg. A
papám nem beteg. A mamám beteg.
Fáj a toroka. Sajnálom. — Szépen irtál.
Szépen irtam.

9. Lecke.

Antal verekedett. Antal rossz. Nem
szeretem. Gyula nem verekedett. Gyu-
la jó. Gyere ide! Szeretem.

10. Lecke.

A testvérem beteg. Mi a baja?
Köhög. Otthon van. Hol van Gyula?
Otthon van. Gyula beteg. Mi a baja?
Nem tudom.

11. Lecke.

Itt van a testvére. Nem beteg.
Egészséges. Ird fel! Hol van a kréta?
Ott van. Szabad-e kimenni? Nem sa-
bad.

12. Lecke.

Itt van a mamája. Katalin örül.
Hol van a papája? A papája otthon
van. A papája beteg. Én egészséges
vagyok.

13. Lecke.

Eltört a kréta. Ki törte el? János
törte el. Láttad? Láttam. Ő nem látta.
Nem baj. Add ide!

14. Lecke.

Gizi sir. Fekete ruhája van. Meg-
halt a mamája. Eltemették. Nincs
mamája. Sajnálom. Gizi jó leány.

15. Lecke.

Antal verekedett. Antal rossz fiu.
László nem verekedett. László jó fiu.
Margit rossz leány. Te ki'arsz!

16. Lecke.

Ma fiutorna van. Holnap leány-
torna lesz. Tegnap nem volt torna.
Vigyázz! Álj szépen. Ülj szépen! Tö-
röld le a táblát!

17. Lecke.

Eltört a tollam. Kérek új tollat.
Nem jó a tollam. Rajzolj! Nincs ír-
nom. Kérek írót! Tessék! Köszö-
m szépen.

18. Lecke.

Szomjas vagyok. Szabad-e kimenni?
Szabad. László vizet iszik. Otthon
tejet iszik. Mama, k'erek tejet! Kérek
kenyeret.

19. Lecke.

János kenyeret eszik. Gyula kö-
bászt eszik. Jó-e? Jó. Mama, éhes
vagyok. Kérek szalonát! Ird fel!
Nem jól van. Hiba van.

20. Lecke.

Klári kávé-t iszik. A tanár ur nem
szereti a kávé-t. Én szeretem a kávé-t.
Gizi nem szereti a kávé-t. Szereted-e
a tejet? Igen, szeretem.

21. Lecke.

Süt a nap. Melegem van. Csukd be
az ablakot. Nyisd ki az ajtót! Ott
van az igazgató ur. Ide nézz! Vigyá-
z! Elég!

22. Lecke.

Nem süt a nap. Fúj a szél. Eső
lesz. Esik az eső. Villámlik. Félek.
Nem kell félni!

23. Lecke.

Számolj! Én számolok: egy 1, kettő
2 stb. 10-ig.

24. Lecke.

Katalin lassan számol. Ujra! Ka'a-
lin buta. Julianna gyorsan számol.
Julianna okos. Én okos vagyok.

25. Lecke.

Sok pénze van. Kevés pénzem van. Hány ujjad van? 10 ujjam van. Hány füled van? Két fülem van. Két lábam van. Sok fogam van.

26. Lecke.

László beteg. Mi a baja? Fáj a toroka. Margit is beteg. Mi a baja? Nagyon fáj a füle. Az orvos ur jó.

27. Lecke.

Uj sapkája van. Szép sapkája van. A papája vette. Sándor örül. Ird fell! Jól van. Nincs hiba.

28. Lecke.

Uj kalapom van. Ki vette a kalapot? A testvérem varrta, nem vette. (Szeretem a testvéremet.) Margit szereti a testvérét. Felelj! Elfelejtetem.

29. Lecke.

Holnap vasárnap lesz. Nem megyek iskolába. Templomba megyek. A templom szép. — Nem jól van. Sok hiba van. Olvass!

30. Lecke.

Gyula szépen ír. Margit csúnyán ír. Őn szépen írök. Szépen kell írni! Lassan kell írni! (Gyakorlandó a növendékek keresztneveivel kapcsolatosan.)

31. Lecke.

Uj cipóm van. Sárga cipője van. Az én cipóm fekete. Otthon fehér cipóm van. Piros az arca. Milyen a szeme? Kék. A ruhája zöld.

32. Lecke.

Sándor ír. Mit csinál Antal? Ir? Nem. — Rajzol. Teréz olvas. Klári számol. Beszélni kell!

33. Lecke.

Mi a neved? Alföldi Klári a nevem. Mi az ő neve? Kovácsics Antal az ő neve. (Mindegyik tanuló megtanulja a saját vezeték és keresztnevét s egy-két társának a nevét.) Kérdezz! Felelj!

Mintha előre is hallanám, hiszen ez II. osztályos anyag... Dehogya. — Ez a napi munkával együtt kifejlődött éleven társalgás, dióhéjban a mindennapi beszéd, maga az iskolai élet szóban és írásban.

Feltűnik talán, hogy az anyag mennyiségéhez mérten kevés kérdés szerepel? Igen, mert előbb vetnünk kell, mielőtt aratni akarnánk. De mielőtt a vetés beérne, felbukkan itt-ott egy szál buzavirág, pipacs, valamely kedves élmény alakjában. Egyelőre ezek érdeklik a kis siketnémát, azért egy-egy kérdés segítségével tépegetjük ki ezeket s kötjük bokrétába. A száraz szógyűjtést (mi ez? — ki ez? — milyen — mit csinál? stb. kérdésekkel) mellőzzük. A rendszeres kérdeve — kifejtő tanalakot is addigra halasszuk, míg vetésünk, a mindennapi beszéd beérik valamennyire. — A beszéd fejlődését az osztály többsége irányítja. Éppen azért — inkább a megértést szolgáló — némelyik nehézkes mondat kifogástalan kiejtését ne erőltessük a gyengébb növendékekkel, mert a többszöri alkalmazás folytán beérik azoknak a kimondása is.

Óriási munkát ró ám a siketnémára a halló ember nyelvének az elsajátítása. Különösen, ha elgondoljuk, hogy a mondatnak minden egyes részéhez, a szóhoz a képzet komplikációk egész sora fűződik. Ott van pl. a szó hangalakja, a név, amely a beszélő tanuló siketnémánál a leolvasási képeknek és mozgásképeknek a szövedékéből áll; továbbá a szónak megfelelő tárgyképpel járó képzettartalom, amelyet hozzá kapcsol a beszélő siketnéma. Ehhez jön még a szó grafikai képe, amely a hangsorok jelzésére használatos (írott, nyomtatott, kis, nagy) betűk és írásmozgások emlékképeiből áll. És ezt mind ritmikailag-dinamikailag bizonyos egységekké kell olvasztania. Mérsékeljük hát az anyag összehordását és adjunk időt a megemésztéshez, feldolgozáshoz!

Z Á R S Z Ó.

Amikor a nyilvánosság elé bocsájtom e szerény munkát, nem tehetem le a tollat anélkül, hogy meg ne emlékezzem Wilhelm Paul: »Silbenmechanik« stb. (Metz, G. Scriba 1908) című művéről. Igaz, megjelenése óta nem olvastam azt, de élénk emlékezetemben van még.

Kedves kötelességet teljesítek akkor is, amikor Borbély Sándornak »A némák megszólaltatása«-ban említett áthidalást (az I.—II. oszt. közt) itt öntöm élethű formába.

Végül pedig kérem a t. Kartársakat, fogadják bizalommal ezt a könyvecskét, mert nem a zöld asztalnál ké-

szült. Az 1925—26. iskolai év folyamán, tanítás közben vettem papírra majdnem az egészet.

Nem új módszerről, hanem az eddigi eljárásunk természetesebb irányba tereléséről lehet csak szó. Bárha jól tudom, hogy nehéz a pedagógust a megszokott kerékvágástól kikökeníteni, mégis kérem a t. kartársakat, ne tekintsék szeszélyes divatcikkeknek ezt a könyvet. Próbálkozzanak meg vele és siker koronázza megkönnyebült fáradásukat. Hiszen elsősorban a mi könnyebbségünket és evvel együtt gyámoltjaink jobb boldogulását kívánom szolgálni.

Ehling Jakob.

Tanterv-vázlat

a siketnémák intézeteiben rendszeresített előkészítő osztályok részére.

E tantervhez alapul a szegedi hasznoló tanterv szolgált, de eltér attól a beosztásban, továbbá, hogy a többi tárgyak a beszédgyakorlatok körül csoportosulnak s ennek szolgáltatásban állanak, míg ezeknek a középpontjában a beszédet legcélszerűbben előkészítő gögicselő gyakorlatok állanak, amelyek magasabb cél elérésére törekcsenek, megfelelő indokolással.

A) Általános rész.

I. Cél: Az előkészítő-osztálynak célja (Lásd a V. K. M. 156905—1923. sz. rend.) az I-ső osztályba felvett, de a tanév elején, vagy az első félév folyamán bármely okból (fejletlenségből, elhanyagoltságból) kifolyólag testileg, szellemileg még gyengének li zonyult mindkét nembeli siketnéma tanulókat annyira képezni, hogy majdan az I-ső osztályban sikeresen megfelelhessenek. (Kiánatos volna azonban, hogy minden képzés alá kerülő siketnéma az előkészítőn át jsson az I-ső osztályba.) A növendékek fejletlenségére való tekintetből azonban ját-szi munkával bár, de komoly célzat-

tal kell leraknunk már itt a kiejtés alapját. Ez tehát nem óvoda.

II. Feladat: Fentiekből kifolyólag az előkészítő osztálynak az a feladata, hogy

a) minden az intézetbe felvett, de különösen a testileg, szellemileg elmaradt siketnémát elhanyagoltságából kiemelje és rendre, fegyelemre, figyelemre szoktatással, testi ügyességének fejlesztésével, kedélyének felüdítésével az iskolai oktatásra alkalmassá tegye;

b) értelmét a közhasználatu tárgyak rendeltetésének felismerésére, továbbá az életben előforduló egyszerűbb jelenségek okozati összefüggésének fel-fogására képesítse;

c) az esetleges beszédmaradványt megtartsa, fejlessze és az éperzékű gyermek beszédtanulásának első fokát, a gögicsélést (gagyogást) a siketnémával pótolja, hogy ezáltal természetesebb alapot adjon az I-ső osztály kiejtőstanításának.

III. A képzés ideje, a tanulók kora. Miután az I-ső oszt-

tály előkészítése mellett, a fokozatos fejlődés biztosítása végett az óvóla munkáját is óhadjak némileg pótolni, ezért 2 évig is járhatnak ide a gyengébb növendékek, de az állam pénzügyi helyzetére való tekintetből megelégszünk jelenleg az egy éves előkészítővel. Mivel azonban ez nem óvóda, ezért — bár játszva — komoly munkát kell végeznünk, s így 6 évesnél fiatalabbak nem lehetnek a gyermekek. Kivételt csak a testileg, szemileg nagyon fejlett gyermekekkel tehetünk.

IV. A tantárgyak, tanórák. Az előkészítő tantárgyai bár általában egymás mellett haladnak, mégis szoros kapcsolatban vannak egymással, sőt annyira mélyen nyulnak egymásba, hogy a gyakorlatban a szigorú elhatárolás lehetetlen. Midegyik azonban a testügyesítés, kedélyképzés és értelemfejlesztés mellett a kiejtést szolgálja. A kitűzött feladat megoldásához a következő tantárgyak szükségesek:

1. Játék és testügyesítő gyakorlatok heti	6 órá,
2. Értelemfejlesztő gyakorlatok heti	6 órá,
3. Beszédgyakorlatok heti	8 órá.

Összesen heti 20 órán.

B) Különleges rész.

I. Játék és testügyesítő gyakorlatok.

1. Cél és anyag.

A játéknak különleges célja a családi és iskolai élet áthidalása, szoktatás; míg a testgyakorlatokkal rendeltetés, figyelemre, mozgékonyagra neveljük a siketnémákat.

A közös játéknál ugyanis az egyén alárendeltje a társaságnak, anélkül azonban, hogy kedélye csorbát szenvedne, miáltal hamarosan beleszólik az iskolai élet kereteibe.

A testügyesítő gyakorlatok kapcsán pedig módjában áll a tanárnak a tanulót rászoktatni tanuló társai és tanárai iránti tiszteltetle (kérésre, kö-

szönésre, köszöntésre, rendes állásra, engedelmességre, türelmességre); testének, ruházatának tisztántartására (mosdásra, fésülködésre, orrfuvásra, köpésre, szuszogásra, ásitásra, helyes lélekzésre, stb.-re).

A célnak megfelelően közös és egyes játékokat veszünk elő.

a) Közös játékok: bent a bárány, kint a farkas; kánya, tyúk és csibéi; üsd a harmadikat; hol a szita kománasszony; tűz-víz; szembekötösd; lovvasdi; katonásdi; láncszakítás; labdázás; fogócska; állatok utánzása 4 lábón járással; kötélugrás; vadászás utánzása stb.

b) Egyes játékok: szélmaomfuvás, pehelyfuvás, írón fuvása a padon, hólyagfuvás, szappanbuborékok eresztése, bábuzás, dudálás papirtekeressel, trombitálás papirtölcsérrel, muzsikálás papírral átvont fésűvel stb.

A test gyakorlására és ügyesítésére szolgálnak különösen a szabad és rendgyakorlatok.

a) Szabadgyakorlatok: fejhajlítás előre, hátra, jobbra, balra; törzshajlítás jobbra, balra, előre, hátra; törzsfordítás jobbra, balra; alapállás, pihenőállás, lábujjállás; lépő állás előre, hátra, oldalt; keresztállás előre és hátra; fállábon állás térdemeléssel, sarokemeléssel; kezeket csipőre, tepeszugrás, guggolás; karemelés a mellhez, lökés előre, oldalt, fel; karlendítés előre, oldalt, fel; tapsolás elől, hátul, fej fölött; karorgatás felváltva jobb, bal, mindkét karral; motolla; kezek ökolbeszorítása, mutató jobb, majd bal mutatóujjal; kezek összekulcsolása, a hüvelykujjuk fogatása; az összekulcsolt kezek széthnyitása és az ellenkező kezek ujjhegyének összeillesztése stb.

b) Rendgyakorlatok: arc-sor, oldal-sor; körképzés; menetézés; kettős sor alakítása.

2. Módszeres utasítások.

Midőn a kis siketnémát szülei az intézetben hagyják, a legnagyobb aggodalom fogja el az anyja után vá-

gyódó lelkét. Szülei után busulva tekint körül bizalmatlanul új otthonában. Első dolgunk tehát bizalmát megnyerni, hogy az őt védő, gyámolító édes anyát elfelejtessük vele. Erre pedig a egalkalmasabb a játék. Nyájas arccal, szeretettel vonjuk magunkkal a játékhoz a kis gyámoltalant. Társaival játék közben összebarátkozik s hamarosan jól érzi magát új otthonában, az intézetben. Hol is en könnyen megy a dolog, ha együttes tanulásról van szó. Ugyanis a legkülönbözőbb családi körülményekből kapjuk rövendékeinket, minek folytán van köztük félnék, rakoncátlan, elkényeztetett és neveletlen gyermek. Ezeket csak közös játékkal és játszva fegyelmező testügyesítő gyakorlatokkal hozhatjuk zökkenés nélkül közös gondolatvilágba. A szoktatásnak, fegyelmezésnek ez a módja fel sem tűnik nekik, megszokják a különféle erkölcsi foglalkozásokat és megszokják a közös munkát, amely a sikeres oktatásnak az alapja. A felsorolt gyakorlatokat nem kell mind letanítani, hasonlókat pedig lehet felvenni. Megjegyzendő az előkészítőben a játék megtanulása nem cél, mint az óvodában, hanem csak a könnyebb szoktatás és a tanítás fűszerezése végett szerepel itt. Sőt a játék színezete alatt igen sokszor céltudatos előkészítő munkát végzünk. Például a szélmalom fuvásával tulajdonképen lélekzési gyakorlatot csináltatunk a gyermekkel. A papirtekeresbe dudálással a hangját, zöngéjét csaljuk elő. Az állatmozgások utánzásánál egyik-másik tanuló az állat hangját utánozza, amit megragadunk stb. Ha valamelyik gyermek daczból huzódnék ettől, ne erőltessük, mert a kedves játékok láttára magától jelentkeznek. — A játék és testügyesítő gyakorlatok folytán megélnékül a gyermek, szellemi képességei hamarabb ébrednek, jobban működnek és ezáltal tanításra alkalmasabb lesz. Ezért, ha unalmat, fáradságot vesszünk észre bármikor, akkor egy-két tornagyakorlatot végeztetünk felfrissítésül.

II. Értelemfejlesztő foglalkoztatási gyakorlatok.

1. Cél és anyag.

Az érzékű gyermekeket a szülei ház a legtöbb esetben helyes neveléssel készíti elő az iskolai oktatásra. A siketnémánál a család az oktatás előtti éveket hozzánemértés folytán elhanyagol, vagy igen sok esetben hibásan használta fel. Ennélfogva az iskolába lépő siketnémák legtöbbje értelmileg elhanyagolt állapotban jut hozzánk. Ebből a szellemi elmaradottságból, lelki tehetetlenségéből főleg az értelemfejlesztő foglalkoztatási gyakorlatokkal emeljük ki a siketnémát.

E munkálkodások, foglalkoztatások kézügyességét, szemmértékét és egyúttal összes szellemi képességeit annyira fejlesztik, hogy az első osztály tárgyaival könnyebben tud majd megbirkózni.

Célunk szolgálatába az alábbi anyagot állítjuk be:

a) A gyermek érdeklődését biztosító, tevékenységét fejlesztő játékszereket, tárgyakat, képeket mutatunk, s hasonlókat készítettünk homokból, kavicsból, agyagból, papírból, falevelekből, vesszőből.

Ilyenek volnának pl.: homokba vájt házépítés, hidépítés, kert csinálás; kavicsból ember és állat alakok, különféle szerszámok, házieszközök kirakása; agyagból gólyó, tojás, karika, pogácsa, kifli, pereg, kolbász, gyümölcsfélék, zöldségfélék gyurása; papírból harmonikat, legyezőt, zsebkendőt, sárkányt, csákót, hajót, pénztárcát hajtogatnak és kívágnak kockát, téglalapot, háromszöget, keresztet, csillagot, körlapot, tojást, kést, villát, baltát, ásót, kapát, fűrész, gereblyét, fésüt, széket, asztalt, padot, zászlót, kardot, puskát, patkót, szélmalmot; vesszőből korbácsot, sipot, kerítést, ostort készítenek; falevelekből koszorút fűznek.

b) Az így készített tárgyakat összehasonlítják a gyermekek a valódi tárgyakkal, dolgokkal szín, alak, nagyság és mennyiség szempontjából.

c) Az általuk előállított dolgoknak a valóságos tárgyakkal a mását a képeken, képeskönyvekben is megkezesik.

d) Egyes tárgyakat, dolgokat szaglásal, izleléssel, és tapintással is megkülönböztetnek.

e) A változatosság, de a képzés miatt is mentől több tárgyat lerajzoltatunk, vagy a lerajzoltat elkészítettjük különféle anyagból. Rajzolásai gyakorlatok, egyenes vonalak különféle irányban, kereszt, szék, pad, asztal, létra, ablak, kerítés, patkó, karika, kígyóvonal, sétatálcá, ostor, villa, kés, kanál, fésű, ásó, kapa, gereblye, ba'ta, pipa, kifli, percc, kocsi, állatok, gyümölcsfélék. Nagy súly helyezendő az ösztönszerű és a keletkeztető rajzolásra.

f) A rajzoltatással játszva készítjük elő az írást. Hiszen amikor a tanuló keresztet rajzol, akkor vízszintes és függőleges vonalakat huz, primitív «b» betűt ír, patkóval, karikával az «O» betűt készítjük elő stb. Így a rajzoltatással kapcsolatosan játszva, a beszédgyakorlatoktól függetlenül tanulja meg a tanuló az összes kisbetűk írását írónnal, még a 4 vonalas írkába is.

2. Módszeres utasítások.

Az értelemfejlesztő foglalkoztatási gyakorlatokkal igénybe vesszük a növendék összes szellemi képességeit. Ugyanis, midőn a körülötte levő és őt különösen érdeklő jelenségeket, dolgokat, tárgyakat színük, alakjuk, számuk, térbeli elhelyezkedésük szerint nemcsak szemléltetéssel ismer-tetjük meg, hanem azokat jórészt maga állítja elő kicsinyített alakban, vagy keletkeztető rajzolásal, akkor a gyermekeszével és kezemunkájával cselekvőleg vesz részt a tanulásban. Ezzel gondolkozó képességét oly élénk működésbe hozzuk, hogy agya az eleven benyomásokat, érzeteket, szemléleteket biztosan dolgozza fel képzetekké, fogalmakká, gondolatokká. Ez a teremtő munka örömet szerez a kis némának és ennek követ-

keztében a nyert élelnebb benyomások biztos alapot nyujtanak szellemi fejlődéséhez. De nem elég, ha ezeket a tárgyakat szemléltetjük, elkészítettjük, hanem használatukat is bemutatjuk utánczó mozgásokkal, amikor a természetes jel, az arcki'ejezés, az élő beszéd a kísérő, megértő eszköz.

Amikor a siketnémának képet, képeskönyvet mutatunk be, ugyanazt tesszük, midőn mesét mondunk a halló gyermekeknek, mert azok a cselekvést a képzelethez szólan ábrázolják. Kitünő gyakorlat a képzeletnek, ha a képeken ábrázolt humoros, vagy drámai részleteket a növendékekkel is utáncoztatjuk.

A számfogalmakat a 10-es körben a legjobban a 10 ujj felhasználásával tisztázzuk és pedig olyanformán, hogy ezeknek a segítségével számolnak a növendékek kavicsokat, irónokat, gombokat, a különféle készített tárgyakat, csoportosításnál; bizonyos számú vonalakat huznak, karikákat rajzolnak, pontokat csinálnak kocká'ta stb. Engedjünk neki mentől nagyobb mozgási szabadságot, hogy ugy rakosgassa a tárgyakat, ahogy jólesik.

III. Beszédgyakorlatok.

1. Cél és anyag:

E gyakorlatok célja egyrészt a hallási, valamint beszédmaradvánnyal még rendelkező növendékek hallási fokának, illetve beszédőredékének megőrzése, továbbfejlesztése; másrészt a teljesen siketek és némák beszédtanításának olyan alapot adni, amelyre építve nemcsak az I-ső osztály kiejtéstánát könnyítjük meg, hanem a későbbi évek beszédtanulásának is nagyobb sikert biztosítunk.

Célunkat a következő gyakorlatok szolgájják:

a) Beszédgyakorlatok: Itt főként az éperzékü gyermek beszédtanulásának első fokát, a gögicsélést pótoljuk, miközben igen sok hangot játsz-

va csalunk elő önkénytelenül megnyilvánuló hangcsoportokban, szótöredékekben, gyermekszavakban, más könnyebb szavakban, sőt primitív mondatocskáiban.

b) Hallási gyakorlatok: Füttyülés, dobolás, trombitálás papírtölcsérral, dudálás papírtekerccsel, muzsikálás fésűvel, kiabálás egymás fülébe közelebről, távolabbról, egyes szótöredékek, elmosódott szavak felelevenítése hasonló módon; a magánhangzók hangos végigpróbálása, ugyanezt megkísérélhetjük az élesebben hangzó mássalhangzókkal is.

2. Módszertani utasítások.

Az első hónapokban e tárgynál osztálytanításra nem gondolhatunk, de később is inkább egyesek s csoportok oktatására gondolhatunk, hogy a beszédtanulás szempontjából az egyéni fejlődés jobban érvényesülhessen.

Ugynevezett rendszeres hangképzés, mesterséges hangfejlesztés ugyan nincs, amint ezt a már részletezett tantárgyak közül is kivehetjük, de olyan beszédtanulás folyik, amelynél a tanuló nemcsak utánzó, hanem egyúttal cselekvő, teremtő munkát is végeznek. A tanár az eleven kis társaságot csak mint nagyobb gyermek vezetői, hogy leki villágukat ébressze, szellemi képességeiket fejlessze, miközben minden megértési eszközt használ, ugymint a természetes jelet, arcjátékot, gyermekrajzot, de mindig az élőszó kíséretében, ha kezdetben gyermeknyelv alakjában is (mint pl. papapá, tátá, papa, baba, dádá, tete, pipi, nini stb.) leolvasással és ha a szükség úgy kívánja, érzékeltetéssel, de játékszerűen, nem a megunásig. A beszédgyakorlatok nem szerepelnek mint rideg tantárgy, hanem mint az eleven iskolai életből (játékból, foglalatalkodástól) fakadó hangos megnyilvánulások. 10—12 gyermek közt minden pillanatban akad néhány, a'i elkiáltja magát, akiből egy-egy hang, hangcsoport, szó kitör. Ezeket lessük el, ragadjuk meg és gyakoroljuk, mert

egyenlőre ez az ő beszéde, mivel lelkéből fakad. Ha bizalmát megnyertük, akkor egész lelki életét kitarja elénk nevetés, sírás, sóhajlás, csodálkozás, harag alakjában, csak meg kell ilyenkor ragadni az alkalmat, amikor legtöbbször még a teljesen néma is maga önti hallható formába érzelmeit, vagy mi magunk adjuk hozzá egy-egy szóval a kifejezést. Az ne okozzon gondot, hogy a némáknak ez a hangutánzása eleinte nem éppen jó, mert a sokszori próbálkozás, leolvasás, érzékeltetés folytán tisztulni fognak az egyes szavak, sőt néhány primitív mondatocska is. Hiszen a siketnémáknál is öröklés útján veleszületett természeti adomány a beszéd csirája, amit legjobban bizonyít az a tény, hogy valamennyi gyámoltunk használja iskolázás előtt is a beszéd szerveit, csak nem a mi artikulált nyelvünknek megfelelő célszerűséggel. Ezeket az iskolázás előtt használt helytelen beszédmozgásait hivatottak gögicsélő gyakorlataink az artikulált beszédnek megfelelő mederbe terelni. Ezekkel játékszerűen végig próbálgatjuk az év folyamán alkalmilag az abc hangjait. Különösen az a'só állkapocs túlságos mozgása ellen váltak be nagyszerűen, ha pl. »papapá« gyors ejtése alkalmával az utolsó magánhangzót megnyújtjuk anélkül azonban, hogy a gyermek leengedné jobban az állkapcsát, illetve szájnylása nagyobbodnék. A gögicsélő gyakorlatok — mint a beszédet valóban előkészítő tényezők — képezik az előkészítő osztály középpontját, körülöttük, mint tengely körül, forog a siketnéma gyermek egész kiejtése, beszéde.

Körülbelül ilyenek jöhetnek szóba: papapapa (papa szót kapcsolva hozzá az apa látogatása, vagy kép alapján), papapapá (az utolsó szótagot megnyújtva pá köszöntés), babababa (tábu játékkal kapcsolatosan baba szó), dádádádá (dádá verést jelentő szó), tetetete (te fenyegetéssel kapcsolatosan), pipipipi (pipi csibe helyett), ma-

mamama (mama), nenenene (nem), lolololó (ló), iáiáiáíá (szamarat mu'atva), jajajaja (jaj), fafafa (fa), lö-lölölő (ló), papa pá, baba pá, mama jó, baba nevet stb., stb.

Megjegyzendő, hogy itt tulajdonképpen nem a papapapa, illetve papa szó leolvasása folytán nyert látási kép, vagy az érzékelés folytán nyert tapintási érzés, izomérzés a hajtóerő, hanem az az ezerféle érzés, amely a gyermeket az apjához fűzi. Ezért annyira fontos, hogy az előkészítőben játszva, a gyermekre több oldalról benyomást gyakorolt személyeket, cselekvéseket, tárgyakat nevezünk meg, mivel énjének az ezekkel kapcsolatos érzései hajtják ismételtén ajkára a megfelelő szót.

A különleges lélekzési gyakorla'tok már régen pihennek a siketnémaoktatás lomtárában. A tüdő erősítését elvégzik a különféle fuvási gyakorlatok, a beszédhez szükséges lélekzésre pedig csak beszéddel taníthatjuk meg a némát. Ezt pedig egyszerűen végzik el fokozatosan a papapapa-féle gyakorlatok, amelyeket tesszesszerű szótagszámmal kinyújthatunk. Hasonló okokból főöslegecek a külön leolvasási gyakorlatok is. Elég, ha az egyes testrészek mozgatásáról áttérünk a szájnyitásra és csukásra. Ezután már a tanulóval szembe ülve játszva utánozzuk és utánoztatjuk a hangmegnyilvánulásokat. Ezzel elő is készítettük a leolvasást. Ezután lassan megszokják a rövid parancsok leolvasását (fel, le, be, ki). Első a beszédnek a megértése s leolvasása, csak aztán jön a használata. Külön ajak s nyelvgyakorlatokat végeztetni célját tévesztett munka, mert mi-helyt a gyermek figyelmét ezekre külön-külön rátereljük, épen az ellenkezőjét érjük el. Azt hiszi a növendék, hogy az ajkak, az állkapocs, a nyelv mentől élénkebb mozgatásával megtett mindent és ezáltal idő előtt oly élénk mozgatásra szoktatjuk a szer-veket, hogy később alig bírjuk őket

nyugalomba hozni. Ezt is a gagyozó gyakorlatok végzik el.

Végül is nyomatékosan emeljük ki, hogy bár a tantárgyak az órarend határozott kereteibe vannak beillesztve, de tanítás közben e korlátok gyakran változtatnak helyet, egyik tantárgy átnyulik a másikba, hogy azt megélenkítse, éléssze, termékenyítse, amint azt az anyag tárgyi és lélektani szükségessége, a tanítás célszerűsége épen megkívánja. Tehát nem jelent kötött menetet a tanárra, még kevésbé a tanítványra nézve, de annál nagyobb szeretetet, jóakaratot, odaadást és készséget követel. Miután a siketnémák intézetének az a legfőbb feladata, hogy a némát megszólaltassák, megadják neki a beszédet, a leg-tökéletesebb képzőeszközt szellemi képességeinek kifejlesztésére, hogy ezzel az emberi társadalomban méltó helyet emberi társadalomban méltó helyet foglalhasson el, azért már az előkészítőben is valamennyi tantárgy a beszéd előkészítésének a szolgálatában áll. A különféle tantárgyak szerepe nem annyira a maguk önállóságában nyilvánul meg, hanem abban, hogy támogatják a beszédgyakorlatokat a beszéd megalapozásában. Hiszen az értelemfejlesztő, foglalkoztatói, játék és tornagyakorlatok közben felszedett, de alkalmilag általunk is adott szavakat, primitív mondatcskákát a beszédgyakorlati órán rögzítjük meg gögicsélésekkel kapcsolatosan, hogy használatra készen álljanak.

Bármily kicsiny körben mozognak ezek, akármilyen csekélyeknek látszanak is, a tanulóra és szülőre nézve valóságos gyöngyfüzért alkotnak. A tanulónak örömet s megelégedést okoznak e beszédgyöngyök, mert lelkéből fakadtak, a szülőknek vigasztalást és boldogságot, mivel néma gyermekének ajka megnyílt.

Ehling Jakab.

Első intézetközi tornaversenyünk.

Hazánkban a testnevelés ügye a legutolsó években óriási lendületet nyert, szinte hihetetlen méretekben fejlődött, ami végtelenül örvendetes jelenség, mert hiszen még sohasem volt oly fontos a magyar ifjuság helyes testi nevelése, mint éppen napjainkban. Kívánja ezt elsősorban megcsontított hazánk jövője, melynek ép, egészséges, edzett, bátor és ügyes polgárookra van szüksége.

S ugyanez vonatkozik, talán még fokozottabb értelemben, a mi, az esztek tekintélyes számában fejletlen, visszamaradott, beteges növendékeinkre is.

A kor szelleme nálunk is lényegesen nagyobb igényekkel és követelményekkel lépett fel a testnevelés terén, arról, ha csak nem akarunk elmaradni, minden alkalmas tényezőt az ügy szolgáltatába kell állítani.

A testnevelésnek már ösidők óta egyik leghatásosabb eszköze a nemes verseny, amely serkent, buzdít és lelkesít.

Ezek a szempontok vezérelhették az 1925. évi közgyűlésünket, amidőn megértéssel, rokonszenvvel, mondhatnám lelkesedéssel fogadta el egy nagyobb-szabású orsz. tornaverseny megrendezésére vonatkozó tervemet. Ennek megvalósítását azonban jobbnak látta — részint anyagi okok miatt, részint pedig kellő előkészítés céljából — későbbi időre halasztani.

E terv — ha talán szerényebb keretek között is — most a megvalósulás felé közeledik. Egyesületünk választmánya a f. évi szeptember végén tartott gyűlésén elfogadta a soproni intézetközi tornaverseny tervét s annak előkészítésére bizottságot küldött ki. Orsz. Szakfelügyelőségünk is melegen támogatja törekvésünket és segítségünkre kíván lenni a költségek előteremtésénél is. A soproni intézet lelkes igazgatója és tanártestülete pedig készséggel vállalták a tornaverseny, illetőleg a tornaünnepély meg-

rendezésével járó fáradozást és gondokat.

A kezdő lépés ilyenformán megtörtént, most már rajtunk a sor, hogy ez az első ilyenmü kísérletünk menél fényesebben sikerüljön.

Tanaságot teszünk vele elsősorban arról, hogy növendékeink erősítésével és ügyesítésével hasznos munkát végeztünk. S most oktatásügyünknek — sajnos — még mindig szüksége van propagandára, megmutatjuk a nagyközönségnek, jóbarátnak, gáncsokodónak egyaránt, hogy az a sok anyagi és erkölcsi áldozat, melyet munkánk felemészt, nem hiábavaló.

Emellett ott, ahol tanár és tanítvány tudásuk legjavát nyújtják, tanulhatunk is egymástól s ösztönzést, biztatást nyerhetünk a további munkánkhoz.

Erős meggyőződésem az, hogy a versenyek s a rájuk való készülődés pezsgésbe hozzák nemcsak növendékeink vérét, hanem egész tornaoktatásunk vérkeringésébe új, egészséges áramlatot viszünk bele. Maga a verseny-láz, mely ilyenkor fűti az érdekelteket, egyik legjobban kiaknázható segédeszköze lehet munkánknak.

De felbecsülhetetlen az a haszon is, amelyre — földrajzi, történelmi — és egyéb ismeretkörük tágulásával, tapasztalataik bővítésével — egy-egy ilyen utazással kapcsolatosan növendékeink szert tesznek. Már pusztán maga ez a cél is megérdemelné, hogy időnkint valahol összehozzuk őket.

A soproni találkozásunk a folyó tanév végén lenne, s így az előkészületekre, ha nem is sok, de még mindig elég idő áll rendelkezésünkre. Csucspontja, a tornaünnepély, oly bemutató és parádés versenyszámokból lenne összeállítva, amelyek növendékeink erejét, ügyességét és képességeit a legelőnyösebben kifejezik és kidomborítják.

De hogy versenyünknek minél impozánsabb jellege is legyen, nagyon

kívánatos a mentől nagyobb számban való részvétel. Legyen ott lehetőleg minden intézet, s mentől nagyobb, népesebb gárdával.

S ha netán most is akadna még néhány kételkedő, aki vállalkozásunkat szkepszissel kíséri, annak szives figyelmébe ajánlom a Siketnémák Közlönye decemberi számának sportrovatát, mely beszámol a brüsszeli nemzetközi sportkonferenciáról, ahol a siketnémák maguk egyhangu határozatot hoztak: agitációt kezdeni »a siketnéma-intézetekben a siketnémák intenzívebb sportnevelése érdekében«. Ugyanott olvashatjuk azt is, hogy a világ siketnéma atlétái 1928 augusztusában Amszterdamban olimpiászra jönnek össze és hogy számítanak a magyarok részvételére, amire azon-

ban — állítólag — nem sok remény van.

Nagyon gyászosan hangzik e rezignációval teli megállapítás, azért kereshni kell az okát, még ha az utóbbi eset kellemetlenül is érintene bennünket.

Hogy azonban a jövőben a vádnak még csak az árnyéka se érheszen bennünket, hintsük el a sportszeretet magvát, plántáljuk növendékeinkbe a sport iránt való lelkesedést, melynek morális hatásai is végtelenül értékesek és haladjunk a megkezdett úton, melynek első nagyobb állomása Sopron lesz.

Addig is munkálkodjunk szorgalmasan a minél nagyobb és szebb siker érdekében.

Sturm József.

A siketnémák szegedi intézetének jublieuma.*

A legnemesebb szegedi emberbaráti és kulturintézmény, a siketnémák intézete ünnepelte 1926. június 27-én fennállásának negyedszázados évfordulóját.

Reggel 8 órakor a fogadalmi templomban Tedeum volt és ünnepi szentmise, melyet Várhelyi József pápai prelátnak celebrált fényes segédlettel.

Az ünnepség fél 10 órakor kezdődött az intézet díszes tornacsarnokában. A közönség soraiban ott láttuk Glattfelder Gyula dr. püspököt, Hoór Károly dr. m. o. tanácsost, Pettkó-Szandtner Aladár dr. h. államtitkárt, Moór Gyula dr. egyetemi jogkari prodékánt, a ker. dandárparancsnokság fiztői karának, a m. kir. államrendőrségnek képviselőit, a különböző kulturális intézmények és hatóságok képviselőit s igen sok érdeklődőt.

Somogyi Szilveszter dr. polgármester, mint a felügyelő-bizottság elnöke a város nevében is meleg hangon üdvözölte a megjelenteket, ismert ékesszólásával mutatott rá arra az áldásos és szociálgazdasági szempontból is fontos munkára, melyet az intézet az elmúlt 25 évben végzett, amikor a siketnémák százait tanította meg beszélni és nevelte a hazának értékes munkásaivá. Utána Klug Pé-

ter igazgató ismertette rövid vázlatokban az intézet történetét. Eszerint az intézet 1901-ben létesült s különösen Lázár György dr., László Gyula dr., Tóth Gyula és Csikós Gyula fáradoztak sokat a város részéről annak létrejöttén, a miniszter részéről pedig Náray-Szabó Sándor dr., volt államtitkár és Borbély Sándor szaktanácsi előadó szereztek nagy érdemeket. Az intézet már 1911-ben az ország legnagyobb és legszebben felszerelt vidéki intézetévé lett. Ezidőszent az intézetnek 143 növendéke van. Eleinte externátus volt, de 1919-ben már internátust szerveztek s ezt az előző évben félmilliárd költséggel bővítették.

Glattfelder Gyula dr. püspök magas-szárnyalásu beszédben fejtegette azt a nemes feladatot, melyet az intézet maga elé tűzött s melynek alapfeltétele az igazi krisztusi szeretet. Hoór Károly dr. min. o. tanácsos, a vall. és közokt. miniszter képviseletében üdvözölte a jubiláló intézetet, majd meleg elismeréssel emlékezett meg Klug Péter igazgatóról és a tanári testületnek értékes s példaadó munkájáról. A népjóléti- és munkaügyi miniszterium képviseletében Pettkó-Szandtner Aladár h. államtitkár értékelte

* A jubiláris ünnepségről terjedelmes tudósításokat kértek a szegedi lapok: Szegedi Új Nemzedék 1926. jún. 27. és 29-i számában, a Szegedi Friss Újság jún. 29-i számában, a Szegedi Napló jún. 27-i számában.

szép szavakban az intézetnek példaadó munkásságát s 32 hadiárva siketnéma gyermeknek felvételéért és kiképzéséért a népjóléti miniszterium köszönetét nyilvánította. Felette nagy érdeklődést keltett Moór Gyulának, a Ferenc József Tudományegyetem jogköri prodekáánjának az egyetem, az Egyetemi Barátok Körének és a Mikes Irodalmi Társaságnak nevében mondott üdvözlő beszéde, amelyben összehasonlítást tett, kapcsolatokat keresett az egyetemnek, mint a tudomány művelésére szolgáló intézménynek a munkája és a siketnéma oktatás között, mint amely szintén arra törekszik, hogy az emberiség boldogulását mozdítja elő.

Hódmezővásárhely város, Bács-Bodrog vármegye és Arad, Csanád és Torontál vármegyék törvényhatósága nevében Medveczky Imre dr. főjegyző tolmácsolta azt a készsége, amellyel az intézetet munkájában támogatni mindig készek voltak. A gyógypedagógiai Tanárképző Intézet igazgatója, Tóth Zoltán, üdvözlő szavak után azt a kijelentést tette, hogy a tanárképző hallgatói felkeresve a szegedi intézetet, itt mindenkor felette értékes tapasztalatokat szerezhettek, amelyek a tanárképző munkáját egészítik ki.

Deschenszky Ferenc igazgató, tanár-egyesületünk és a testvérintézetek nevében jelentette ki, hogy a szegedi intézetet, valamennyi hazai intézet mintá intézetének, Klug Péter igazgatót pedig

az ország egyik legelső szakemberének tekintik valamennyien. A budapesti gyógypedagógiai nevelő intézet megbízásából Szabó Károly igazgató, a Vakokat Gyámoló Orsz. Egyesületnek nevében Hickel István h. főtitkár, a szülők nevében pedig Gruber Albert máv. felügyelő mondtak még üdvözlő és elismerő szavakat, melyek után Szalóky Károly, Karg Mária és Csatlós Imre siketnéma növendékek köszönték meg az intézetnek, hogy beszélni megtanította és emberietlen sorsukból kiemelte őket.

Az üdvözlések befejezte után Török Sándor tanár felolvasta a nagyszámban érkezett üdvözlő táviratokat és leveleket.

Ezután Plichta Béla tanár szólalt fel s köszöntvén Klug Igazgatót, mint az intézet alapítóját, elmondta, hogy a tanártestület szeretetének és nagyrabecsülésének jeléül megfestette az igazgató arcképét az intézet részére. Meleg hangon különösen kiemelte azt a baráti szellemet, amelyet az igazgató szeretetreméltó egyéniségével a tanári testületben megte-remtetett.

A jubiláris ünnepség végeztével a vendégek a növendékek rajzaiból és kézimunkáiból rendezett, kitünően sikerült kiállítását tekintették meg.

A rendre mindenütt a siketnéma cserkészcsapatok ügyeltek fel példás fegyelemmel és kötelességtudással.

A MI GYÁSZUNK.

vitéz Keményffy Károly.

Vitéz Keményffy Károly áll. gyógy-pedagógiai tanár, az Országos Siketnéma Otthon ügyvezető elnöke, a Siketnémák Közlönye felelős szerkesztője, a Siketnémák és Vakok oktatásügyének belső munkatársa rövid, kinos szenvedés után f. é. július hó 13-án elhunyt.

Halálával különösen az Orsz. Siketnéma Otthon vesztett sokat, melynek éveken át legfáradhatatlanabb kitarású vezetője volt.

Vitéz Keményffy Károlyt az Otthon egyik disztagja, régi barátja: Klis Lajos siketnémaintézeti igazgató vezette körünkbe 1920. április 16-án, s csakhamar ügyvezető elnökké választották a tagok ezt a szimpatikus, munkakedvtől lobogó

energiát. Idestová tehát több, mint hat éven át élt köztünk, munkálkodott fáradhatatlanul a felnőtt magyar siketnémákért.

Működésének fontosabb mozzanatai közé tartozik néhány nagyszerű hangverseny és estély, színelőadás, a továbbképző tanfolyam (vetítő előadások), a könyvkötőüzem felállítás, a nagyszabású karácsonyi akciók és most a három év óta folyó országos gyűjtésünk, az évenkénti rendes utcai perselygyűjtésekkel, mely utóbbi jövedelméből vásárolta meg az Otthon a Hársfa-utca 12. sz. házat. Az ő nevéhez fűződik erkölcsi elismeretetésünk a hatóságok részéről, melynek aztán természetes folyamánya volt az

évenként állandósított állami szubvenció.

Elnöksége idejére esik a Siketnémák Közlönye átvétele a váci intézet tanári testületétől. Élvezetes, tömör és magyaros stílusával számos nagyjelentőségű cikket irt a lapba, mint annak felelős szerkesztője.

Temetése méltó volt azon érülethez, mely öt hosszú évek során az Egyesülethez kapcsolta. Nem csupán külsőségeiben, — hanem a tisztelet és megbecsülés, — a szeretet benső megnyilvánulása által lön imponáns az ő utolsó útja. A rákoskeresztúri temető halottasházában felállított koporsóját valami különös, megindító érzés lengte körül, mert élete javarésze a sors mostoha gyermekeié volt. A temetés, melyet egészében az Otthon, illetve ennek megbízásából Schulmann igazgató rendezett, július 15-én délelőtt 11 órakor ment végbe. Az elhunyt legközelebbi hozzátartozóin: özvegy édesanyján s hitvesén kívül részt vett a tisztelők és jóbarátok nagy serege. A gyógypedagógiai intézetek tanári testülete részéről megjelentek:

Klug Péter szakfelügyelő, Schulmann Adolf, Éltés Mátyás, Schannen Péter, Szabó Károly igazgatók, Herodek Károly igazgató, tanáregyesületi elnök, Tóth Zoltán tanárképző-intézeti igazgató, Winkler Sándor h. igazgató, lovag Szaucsek István, Pető Ferenc, Wolkóber János, Schreiner Ferenc tanárok, Sommer Gyula ev. lelkes és neje, stb.

A Vitézi Székkapitányság részéről: vitéz Balogh Sándor tábornok, Janky Vilmos százados és még öt polgári foglalkozású vitéz.

Az Orsz. Siketnéma Otthon részéről: Roschlitz társelnök és Molnár titkár vezetésével számosan vettek részt.

A gyászszertartást Papp Géza ref. lel-

kész végezte, — beszédének bibliai alapjául véve Krisztus urunk szavait: »És a siketek hallanak, a némák beszélnek« De — ugymond — nemcsak a családot és a siketnémák társadalmát érte vesztesség vitéz Keményffy Károly halálával, hanem a nemzetet, az országot is. Mert az ő hozzá hasonló férfiak alkotják a nemzet erejét és jövőjét, kik a csaták ellenséges tűzében éppoly hősök voltak, aminő hősei a munkának és emberszeretetnek. Azután lezárult a koporsófedél, hogy ne láthassuk őt többé. És lassan megindultunk halottaskocsija után, akit oly ösztönös bizalommal tudtunk követni, míg életcéljainkat irányítá. A sírnál közvetlen feljebbvalója: Éltés Mátyás igazgató bucsuzott tőle, mint a siketnéma oktatásügy halottjától. Utána Rochlitz Gyula, az Otthon társelnöke mondott lélekbe markoló beszédet.

Keményffy Károly 1890. március 25-én született Kenderesen. Iskoláinak elvégzése után, 1908-tól, mint állami tanító Turkevén működött. A gyógypedagógiai pályára 1912-ben lépett. Legutoljára a mosonyi-utcai áll. siketnéma intézetben, majd az áll. kisegítő-iskolában működött. A háboruban tevékeny frontszolgálatot teljesített, melyért többek között a III. oszt. katonai érdemkeresztet is megkapta a Signum Laudis-okon kívül. Hősies magatartásának jutalma volt az 1924. nyarán történt vitézzé avatása.

E hős katona e mellett a lantot is élvezetesen tudta pengetni. A háborus időkből való verseit »Csaba útján« címmel tette közzé, míg »Jauris leánya« c. gyűjteménye csak kéziratban szerénykedik. »Könnycsok gyöngye« alatt újabb verseit gyűjtötte össze, melynek megjelenése már csak posthumus lesz.

Rochlitz Gyula.

Egri Nagy János.

A róm. kath. egyháznak és a magyar nemzetgyűlésnek kiváló eszű, nemesszívű és tanult fejű tagja dőlt ki Nagy János, m. kir. kormányfőtanácsos, képviselő és egri kanonoknak 1926. nov. 26-án hirtelen bekövetkezett elhunytával. 1877-ben született Egerben. Iskoláit Egerben és a teológiát Budapesten végezte. Az egyházi sajtóba állandóan irt teológiai műveket és külön is megjelent

két szociálpolitikai tanulmánya. Eger városában lelke volt minden szociális mozgalomnak, minden gondolata és vágya az volt, hogy szülővárosának és embertársainak segítségére lehessen. Általában igen jelentős szerepet vitt a legnemesebb értelemben véve egyházi, politikai és társadalmi téren.

Az egri siketnémaintézetnek fáradságtalan és nemes támogatója volt és ép

ily lelkes önzetlenséggel támogatta mindenkori a siketnémák és vakok tanárainak ügyét. Az 1925–26. évi közoktatásügyi parlamenti bizottságnak előadója volt, amely minőségében tanárságunk ügyét értékesen képviselte és felkérő szavunkra több ízben vezette küldöttségeinket kormányzó-férfiakhoz és mindenütt lelkes szószólója volt ügyünknek.

Temetésén, amelyen az egyház, parlament, Eger városa, a vármegye és a társadalom osztatlan részvétellel vett részt, a mi Tanáregyesületünk és az egri siketnémaintézet tanári kara is részt vett és koszorút helyezett a tudós főpap, az önzetlen hazafi és nemes emberbarát sirjára.

Sch.

Vitár Rezső.

1875-1926.

A Vakokat Gyámolító Orsz. Egylet éremekben gazdag főtitkára 1926. szeptember hó 25-én, 51 éves korában eltávozott az élők sorából. »Gyászoljuk az elhunytban a magyar vakok gyámolításának és foglalkoztatásának megszervezőjét s 30 éven át nagytehetségű vezetőszellemét. Törékeny testét nem kimélve, a munkában, kitartásban határt nem ismert. Hatott és alkotott, szerényen és önfeláldozóan és mindent a vakokért, ő maga szegény maradt. Alkotásai megörökítik nevét, izzó ügyszeretete nekünk mindenkorra példa marad.« Ezeket örökölte meg a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete igazgatósága és tanári testülete a boldogult főtitkár elhalálása alkalmából kiadott gyászjelentésben, mely intézetnek Vitár Rezső 1902–1924-ig gondnoka volt.

A boldogult főtitkár egyéniségében szerencsésen egyesültek azok a kiváló tulajdonságok, amelyek predesztinálták őt a vakok gyámolítási ügyének vezetésére. Élénk és kiváló elméleti képessége, nemes szívjósága és a munkában fáradhatatlan buzgalma jellemezték őt, s ilyennek ismertük mi, akik közel álltunk hozzá.

Amidőn 1897-ben megismerte a vakok gyámolításának ügyét és annak szolgálataiba állott, csakhamar átlátta foglalkozásait, de egyben megtalálta amaz utat, és módot, amely sikeres munkájához vezetett. Embrionális állapotban volt abban az időben a vakok ügye s gigantikus arányban kifejlett tevékenységével rövid három évtized alatt olyan fejlettségi fokra helyezte, amely mindenek elismerését érdemelte ki. Naggyá tette pedig az egyletet azáltal, hogy számos előkelő pozícióban működő tagot nyert meg a gyámolítás eszméjének, s ezt olyanformában végezte, hogy a humanisztikus munkában való részvételét mindenki ter-

mészetesnek, egyben kedves feladatának találta.

Mert a boldogult főtitkár, ha az ügy ismertetéséről és propagálásáról volt szó, meggyőzően és szívrehatóan tudott beszélni, lelkének varázsa alól senki sem szabadulhatott s mindenkit megnyert, akit csak óhajtott a humanisztikus ügynek.

Az egylet nagyarányú kifejlesztésével a gyámolítás kérdését is más alapokra fektette. A vak munkás fogalmát ő vitte be a köztudatba. 1899-ben megnyitja a vakok iparképző- és foglalkoztató műhelyeit. Mert azt tartotta, hogy a legjobb és leggyümölcsözőbb befektetés a segélyezésnek az a módja, ha a vaknak munkát adunk, s a kisdud ipartelep szakszerű irányítása mellett csakhamar virágzásnak indult. A vakok országos intézete ebben az időben szintén ipari ügyekkel foglalkozik, ámde az értékesítésnek és adminisztrációnak olyan nehézségével kellett megküzdenie, amelyek arra sarkalták az ügyosztály akkori vezetőjét, dr. Náray Szabó Sándort, a későbbi kultuszminiszteri államtitkárt, hogy keresse a kapcsolatot az egylettel. Idevonatkozólag írja Pivár Ignác igazgató, hogy az egylet rövid, de nem egészen 2 évi idő alatt nem várt lendületet vett és minden jót és kívánni valót ígérő terjedelmet nyert.«

A vakok gyámolításának kérdését az egész integer Magyarországra vonatkozólag olyképen oldotta meg, hogy az ország nagy metropolisaiban fiókegyleteket létesített, amely fiókegyletek feladatát azonossá tette a központi egylet céljaival. Az egész országot behálózó fiókegyletek működésének pályái mind a központba futnak össze és innen, miként organizmusunkban a szív, küldi szét a vérerekbe a funkcionáláshoz szükséges véranyagot, azonképen a központi egylet látja el ta-

nácscsal és utbaigazitással a fiókegyleteket.

Vitár Rezső elhatározását és cselekedeteit a vakok iránt megnyilvánuló őszinte és igaz szeretet irányítja. Nagy vonásokban megnyilvánuló koncepciójának a vak ember adja meg a lökési anyagot. Azt akarta elérni, hogy a hazának minden egyes vaksággal sújtott tagja állitassék be a munkástársadalomba, miáltal nemcsak magának az egyénnek szerezük meg és biztosítjuk földi sötét vándorpályáján a lelki nyugalmat és elérhető fizikai boldogságot, hanem a társadalomnak is hasznára sietünk. Az olyan elemek részére, akik a vakságon kívül valami szellemi defektusban is szenvednek, vagy pedig egyéb oknál, pl. aggsági koruknál fogva munkaképteleneknek bizonyultak, hogy az élet zivataros utjain pária módjára el ne pusztuljanak, menházak létesítésén fáradozott.

Azon ritka modoru emberek közé tartozott, akik az eléje kerülő vak embernek súlyos sebekkel borított lelkére kenetteljes szavaival, atyai tanácsával és ha kellett, anyagi felsegélyezéssel meg tudta találni az irt és balzsamot. Azok a vak emberek, akik működését megismerték és lelkének műhelyébe bepillantást nyertek, mindvégig meleg ragaszkodással voltak iránta. De szerették és becsülték őt az egyletnek mindama faktori, akik működését figyelemmel kísérték, vele együtt dolgoztak s ezek közül első helyen szorosabb értelemben vett munkatársai. Olyan jól megszervezett tisztviselői gárdája volt a boldogult főtitkárnak, akik, ha kellett éjjelt nappalá téve dolgoztak és szeretetüknek minden jelével nehéz időkben is elhalmozták. Pe-

dig az alkalmazottakat az egylet nehéz anyagi körülményeihez képest, igen-igen szerény anyagi ellátásban részesítette. De mert maga is küzködött a nehézségekkel s amellett mindig szeretettel dolgozott, értékelni tudták benne a megértő fennkölt gondolkodásu és altruisztikus érzelmű hivatalfőnököt, akinek védőszárnyai alatt nem csak dolgozni, hanem az ügy fejlesztése érdekében igen sokat tanulni is lehet.

Szeretetüket és ragaszkodásukat mutatja az a gyászjelentés, amelyen mélyen szomorodott szívvvel bejelentik elhunytát.

E gyászjelentésből láthatjuk bővítetlen azt a nagyarányu tevékenységet, amelyet Vitár Rezső kifejtett. E szerint: »a megboldogult 19 éven át embertől még alig látott rendkívül nagy tervekkel és példaszzerű munkálkodással megalapította kifejlesztette és irányította a Vakokat Gyámolító Orsz. Egylet egész országot átölelő anyaintézetét, a szegedi, a szombathelyi, temesvári, miskolci, ujbpesti, kolozsvári, eperjesi és aradi intézményeit, a családos vakok kispesti munkástelepet, az egylet és intézményei tisztviselői és alkalmazottainak végkielégítési és segélyalapját, a vakok gróf Andrássy Dénes Önképző és Segélyalapját és sok olyan a felnött vakok érdekeit szolgáló jóléti intézményt, melyek mindegyike az ő vakjai iránti különleges mélységes szeretetét tükrözték vissza. Egész életét a legjobban sújtottak fájdalmának enyhítésére, a szenvedés felkarolására fordította; a megenyhültek és felkaroltak hálatelt imáját hallgassa meg a Mindenható, hogy elnyerhesse az örök élet jutalmát.«

Herodek Károly.

HIVATALOS RÉSZ.

A Kormányzó köszönete. „Magyarország Kormányzójának Kabinetirodája. 4327—1926. — A Kormányzó Ur Ó Főméltósága a „Siketnémák és Vakok Oktatásügye“ című szaklap — Ó-Főméltósága látogatását megörökítő — számának felajánlásáért köszönetét kifejezni méltóztatik.

Erről a t. szerkesztőséget értesitem. Budapest, 1926. évi augusztus hó 9. napján.

Uray s. k.
a kabinetiroda főnökhelyettese.

Szegedi közgyűlésünk. 1926. jun. 26-27

Tanáregyesületünk ezidei rendes közgyűlését az Alföld déli végeinek nagy metropolisában, Szegeden, tartotta meg. Hihetetlen volt előttünk az, hogy Csonka-Hazánk déli határánál gyűltünk össze, hiszen tekintetünk a régi Bácska végeláthatatlan rónáira esett... Szemünk Déltre nézett, szívünk pedig hittel imádkozta: »Hiszek Magyarország feltámadásában!«

A szegedi siketnémaintézet jun. 27-én ünnepelte fennállásának 25-ik évét és ez

szolgáltató Tanáregyesületünknek is alkalmat arra, hogy közgyűlését itt tartsa meg. Az ünnepély magasztos lefolyása, a hatalmas intézet megzemlélhetése, az ott végzett embermentő munka meglátása, a szegedi kartársak páratlan vendégszeretete oly érzéseket keltettek bennünk, amelyek a közgyűlés hangulatát és munkáját meleggé, mélységessé, feldehetetlenné tették.

A közgyűlésen minden intézet, társintézet képviselve volt és azon az összes tagok túlnyomó többsége vett részt. A kultuszminiszterium részéről dr. Hoór Károly osztálytanácsos és a népjóléti miniszterium részéről Pettkó-Szandtner államtitkár vett részt a gyűlésen. Képviselve voltak: Szeged városa, az Egyetem, egyéb hatóságok és iskolák.

Az elnöklést Herodek Károly elnök és Klug Péter orsz. szakfelügyelő, az intézet igazgatója felváltva végezték. A közgyűlés lefolyása:

Herodek elnök a szegedi intézet, az igazgató és tanári kar nagy munkáját méltatta, amely munka oly nagyra és becsültté tette 25 év alatt a szegedi intézetet. Völker igazgató Herodek elnököt köszönti kormányzói kitüntetése alkalmából. Klug orsz. szakfelügyelő pedig

Schannen, Kirschenheuter és Schnitzl kartársakat köszönti abból az alkalomból, hogy a kultuszminiszter ur őket érdemes munkásságukért elismerésben részesítette. Vollmann titkár javaslatára a közgyűlés néhai dr. Hermann Antal tb. tagunk, egyet. tanár sirjára koszorút helyezett. Ezután a titkár, a pénztáros, elnök és szerkesztő jelentése következett, amelyek nagy és lendületes egyesületi munkáról adtak számadást.

A közgyűlésen a következő előadásokat tartották meg: 1. Milassin Gyula: Ujszerű számolástanítás a siketnémák intézeteinek alsóbb osztályaiban. (Bemutatóval). 2. Hochrein Lajos: Tanterv-vázlat a siketnémák előkészítő osztályai számára. (Gyakorlati bemutatással.) 3. Tóth Zoltán: A vakok képzetei. 4. Schreiner Ferenc: A vakok beszéde. 5. Völker József: Módszerfejlődés és történettanítás a siketnémák intézeteiben. A tartalmas előadásokat a közgyűlés nem vitatta meg, hanem úgy határozott, hogy azok a hív. lapban jelenjenek meg és egy későbbi gyűlésen vitassanak meg.

A közgyűlés elfogadta Bárczi Gusztáv

dr.-nak a vérszegény, gyenge és beteges siketnéma és vak gyermekek részére szervezendő erdei iskola szervezésére vonatkozó indítványát azzal, hogy annak részletes tárgyalását egy következő vm. gyűlésre tüzi ki. Elfogadta még Schulmann Adolf indítványát, hogy a vkm. felkéréssek arra, hogy az 1927. pünkösdjén Hamburgban tartandó nemzetközi siketnémaügyi konferenciára 5—6 tanárt küldjön ki.

A vidékről és a fővárosból Szegedre érkezett kartársak és hozzátartozóik a Szent Gellért konviktusban nyertek elhelyezést és ugyanott folytak le a közös társas étkezések is, amelyek oly hangulatosak voltak, hogy ebben a mai szomorú világban valósággal üdítőleg hatott a szegedi jókedv. (Talán nem követek el indiszkrétciót, ha pénztárosunk kritikáját szószertint idézem: »Isteni volt és olcsó!«) A közös ebéden felköszöntőket mondottak: Klug orsz. szakfelügyelő, Hoór vkm. osztálytanácsos, Pettkó-Szandtner államtitkár, Tóth, Völker, Deschensky, Herodek igazgatók, Schreiner tanár, Gyovay Dezsőné, stb. A vacsorákat pedig barátság, dal, tréfa, tánc huzta ki hajnalig.

Választmányi gyűlést tartott egyesületünk 1926. jun. 26-án délelőtt, a Bpest—Szeged közti utvonalon a vonatban, amely a közgyűlés előkészítésével foglalkozott. Ezen fogadtatott el Schannen ig. ama indítványa, hogy vidéken tartandó közgyűléseinken az illető intézet igazgatója is ruháztassék fel elnöklési joggal.

Választmányi gyűlést tartottunk Vácott, a kir. orsz. siketnéma intézetben 1926. szeptember 25-én, a Cházár András-émlékünnepellyel kapcsolatban. A szokásos jelentéseken felül a gyűlés főtárgyát sivar anyagi ellátásunk képezte. Hosszu, de tárgyilagos vita után elhatározott, hogy a végrehajtóbizottságot az anyagi ügyek javítására vonatkozó további lépések tételére hívják fel. Kéri a státus méltányos rendezését, a korpótlékok visszaadását és végeredményben a széniumos rendszer bevezetését. A váci tanári kar által rendezett Cházár András-émlékünnepellyel kapcsolatos társasvacsorán Puha László bpesti tanár mondott emelkedett szellemű emlékbeszédet.

Egyesületünk tisztikara és választmányja az 1926—27. egyesületi évre. (Megválasztotta a XXIII-ik rendes közgyűlés, Szegeden, 1926. jun. 26—27.) Elnökök: Herodek Károly. Társelnökök: Nagy Péter. Alelnökök: Schannen Péter és Istenes Károly. Titkár: Vollmann János. Jegyző: Magyar László. Pénztáros: Konrád György. Ellenőr: Rédiger Károly. Szerkesztő: Schulmann Ado'f. Belső munkatársak: Borbély Sándor, Bárczi Gusztáv, dr. Deschensky Ferenc, Herodek Károly, Kirschenheuter Ferenc, Michels Fülöp, Ehling Jakab, Völker József és Schreiner Ferenc. A kiadóhivatal vezetője: Pirovits Jenő. Számvizsgálók: Fi-

zárj Bódog, Hochrein Lajos és Mayer András.

Választmányi tagok: Bárczi Gusztáv dr., Deschensky Ferenc, Kondra Mihály, Kirschenheuter Ferenc, Klug Péter, Hövényes Antal, Michels Fülöp, Palatinus N. Károly, Puha László, Schreiner Ferenc, Simon József, Sturm József, Supka Károly, Szabady Géza, Szentgyörgyi Gusztáv, Tóth Zoltán, Török Sándor, Vatter Ferenc, Völker József és Vas János. (Az elhunyt vitéz Keményffy Károly r. tag helyére behívott póttag).

Póttagok: Góts Ottó és Szép József.

Egyesületünk új tagjai; Éltés Mátyás (1926. szept. 25.), Szabó Károly (1926. jun. 26.)

Inhalt: Landeskongress der heilpäd. Professoren. Budapest, 6. Nov. 1926. (A. Schulmann.) — Die Demütisation der Taubstummen nach der Mutterschule. (J. Ehling.) — Lehrplan für die Taubstummen-Vorbereitungsklasse. (J. Ehling.) — Das erste Wett-Turnfest zwischen den Taubst.-Anstalten. (J. Sturm.) — Jubileum der Taubst.-Anstalt zu Szeged. — Unsere Trauer. — Amtlicher Teil: Dankschrift des Regenten Horthy. Landesversammlung in Szeged, 26—27. Juni 1926. — Inhaltsverzeichnis von 1926

Sommaire: Congrès national des professeurs médico-pédagogique à Budapest le 6 Novembre 1926. (A. Schulmann.) — La démutisation des enfants sourds, à l'imitation de l'école maternelle. (I. Ehling.) — Programmes d'enseignement pour la classe enfantine des sourds-muets. (I. Ehling.) — Le premier concours gymnastique entre nos institutions des sourd-muets. (I. Sturm.) — 25-me anniversaire de l'institution des sourds-muets de Szeged. — Notre deuil. — Part officiel. — Lettre de remerciement du regent Horthy. Assemblée nationale à Szeged, le 26—27. Juine 1926. — Table des matières de 1926.

Contents: Nationale Conferenc of medico-pedagogical teachers in Budapest 6 th Nov. 1926. (A. Schulmann.) — Teaching speech to the Deaf after the way of the mother. II. (I. Ehling.) — Plan of instruction of young deaf children. (I. Eling.) — Contest in physical training of ous schools. (I. Sturm.) — 25 th anniversary of the school for the Deaf in Szeged. — Our mourning. — Official part. — Letter of thanks by our regent Horthy. Annual meeting in Szeged 26—27 th of June 1926. — Contents of 1926.

Kiadó és laptulajdonos: **a Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesülete**
A kiadóhiv. vezetője: **Pirovits Jenő.** Szerk. és kiadóhiv.: **Bpest, VIII. Festetich-u. 3**